

(0145)

PERIÒDICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 15 de Mars de 1890

Núm. 232

PREUS DE SUSCRIPCIÓ			ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpans y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR		
Espanya	15 pessetas	8 pessetas	4,50 pessetas	DIRECTOR FRANCESCH MATHEU Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130			Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l'Unió Postal	20 " "	11 " "					Filipinas, Mègich y Riu de la Plata	6 " "	3,50 " "
Números solts, 1 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals Se publica'ls días 15 y últim de cada mes						Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis estrangers son los Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París			

AVISOS ALS SRS. SUSCRIPTORS

Haventse quexat alguns dels nostres abonats de que sovint dexan de rebre'l número corresponent, aquesta Administració prega que se li fassa conèixer qualsevulla falta en la rebuda de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, á fi de posarhi remey per sa part, remetent de nou als interessats los números que s'extravien. La falta no es nostra: tots los números suscrits van al correu; si algun dexa d'arribar á lloch, no hi tenim cap culpa nosaltres; però com que nostre primer desitx es servir bé als abonats, atendrem puntualment tota reclamació.

**

També agraahirèm als nostres suscriptors de fora que noten qualsevol equivocació en las respectivas direccions, ò que's cambien de domicili, que's servescan donarne avis á aquesta Administració, pera poder fer immediatament la correcció que convinga.

SUMARI

TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*Don Francisco X. Lluch*, per Ramon de Manjarrés.—*La Xixonenca* (poesia), per Victor Iranzo y Simon.—*Presa d'un corsari en ayguas de Sant Pol* (acabament), per Joan Pons y Massaveu.—*Cor y sanch* (continuació), novela per Antoni Careta y Vidal.—*Lo Ton reneyre* (poesia), per Joseph M. Serra.—*Noticias históricas de Sans* (acabament), per Jacinto Laporta.—*De Vilafranca á Sant Sadurní*, per L. Garcia del Real.—*Revista de teatres*, per X.—*Llibres rebuts*.—*Lo pas del llop* (poesia), per Artur Masriera.

GRABATS.—*Don Victor Iranzo y Simon*, per Thomás Pijoliu.—*Vista general de Sant Sadurní de Noya*, per J. Subietas Lleopart.—*Don Francisco X. Lluch, don Leandre Serrallach*, per Thomás Pijoliu.—*Lo pont de Sallent*, per M. Suñé.—*Lo pas del llop*, quadro de A. Zick.—*Inglaterra. Lo pont sobre'l Forth*, inaugurat lo dia 4 d'aquest mes.—*Africa*, testa d'estudi, per W. Genz.—*Llacers russos*, composició de J. Pranshnikoff.—*Barcelona. Fatxada de la iglesia del convent de la Divina Pastora*.

DON VICTOR IRANZO Y SIMON, † LO 24 DE JANER D'AQUEST ANY

per Thomás Pijoliu.

CRONICA GENERAL

Aquest mes de mars, per no desmentir sa mala anomenada, ha entrat com un tabalot, removenho tot y no perdonant cap recurs que pugua acreditarlo una vegada més d'estrabòtich. Com si volgués destorbar la pompa ab que s'havia anat preparant la rebuda de la Primavera, que truca ja á la porta, comensa per refredar la atmòsfera, nos dona plujes, glassades, vent, pedregada, neu en gran, un petit tremolament de terra y fins dies de bon sol, pera que hi hagués de tot. Los ametllers, que son de tots los de la familia's més amatents á engalanarse, s'han vist de cop y volta despullats de sa florida, y la Naturalesa en pes sembla qu'haja donat una passa arrera.

Aquexes bojerías del temps han malmes algunes cullites, y han pegat una empena mortal als vellets y'ls xacosos, que tot refiantse de que anava á entrar una bona temporada, han comptat ab dolor un seguit de baxes en ses files.

Y després, com si no hagués succehit res: venen dies primaverals y la cosa s'encamina bé, com es de lley y de conveniència.

* *

Pera adjudicarse en lo vinent certamen dels Jochs Florals de Barcelona, l'Ajuntament d'aquesta ciutat va pendre l'acort de costejar un premi consistent en una medalla d'or y mil pessetes pera recompensar al autor de la mellor poesia glorificant la Exposició Universal de 1888; les dues composicions que seguixin en mèrit á la premiada, obtindrán en calitat d'acessit una medalla de plata y cinchcentes pessetes, y una medalla de bronze y doscentes pessetes.

* *

Lo día 27 del passat febrer va tenir lloch en la nostra Audiencia la vista en judici oral de la causa seguida contra l'escriptor catalanista don Manel Folguera y Durán, per suposades ofenses á la Reyna Regent d'Espanya. Lo cos del delicté era un escrit qu'ab lo títol de *L'article 15 pastejeat* publica'l senyor Folguera en *Lo Catalanista* de Sabadell. Lo conegut novelista don Narcís Oller representá al processat, y la defensa va estar á càrrech del ilustrat advocat y escriptor catalanista don Joan Sardá, qui ab copia de rahons y ab una eloqüència admirable va rebatrè les conclusions del Ministeri fiscal y probá l'inculpabilitat del seu client, al qual la Sala absolgué lliurement, com era d'esperar.

Pera festejar aquesta satisfactoria terminació del procés, y'n obsequi als senyors Folguera, Sardá y Oller, se va celebrar un esplèndid dinar al qu'hi van concórrer molts catalanistes, pronunciantse, com era del cas, brindis entusiastes y regnant entre'ls comensals la més complerta armonía.

* *

En lo teatro Espanyol de Badalona s'hi celebrá lo diumenge día 2 de mars la solemne inauguració del segon concurs vitícola, organísat per lo «Foment de l'Agricultura» d'aquella vila. Una professó cívica en la que hi figuravan, además de la banda de música de la Casa de Caritat de Barcelona, representants d'alguns centres d'educació y de diferents Associacions, la Societat organísadora del Concurs ab son estandart, lo Jurat, l'Ajuntament de Badalona, alguns diputats á Corts y provincials, delegats de la Premsa de dintre y fora de Catalunya y altres distingides persones, se dirigí á la sala del teatro, que presentava un bell cop de vista, adornada ab ramatje, escuts y banderes, y convertida en palau d'exposició dels productes vitícoles presentats al Certamen. Parlaren en aquell acte los senyors pre-

sident del Foment, alcalde de Badalona, Tobella com á president del Jurat y finalment lo representant del senyor governador civil, qu'en nom d'aquest declará obert lo concurs. Tots los discursos foren molt aplaudits, axís com també molt justament elogiada la banda de nostra Casa de Caritat, que's distingí notablement en l'execució d'algunes sardanes. Mentres ha durat aquest Concurs, s'hi han anat donant en dies successius conferencies senzilles y al alcans de totes les inteligencies ab funcionament dels aparatos y experiments, que han fet sumament agradoses dites sessions á la nombrosa concurrencia que ha assistit á totes elles.

Les més entusiastes felicitacions mereix lo distingit agrònom senyor Tobella, veritable ànima de la festa de Badalona, la qual, revestint un carácter eminentment prácticich, contribuirá segurameut tartò d'hora al mellorament de la viticultura de nostre país y á la ilustració de nostra classe agrícola en general.

* *

S'están practicant les gestions oportunes pera lograr la fusió de la «Associació catalanista d'Excursions científicas» y la «Associació d'Excursions catalana», y sembla que abiat dita fusió será un fet. No cal dir si'ns agradaria que s'arribés á axó, ja que l'existència de les dues corporacions no té cap rahó d'esser, y justament ara més que may se necessita que s'ajunten les forces de l'una y de l'altra banda pera treballar ab èxit en favor dels interessos regionals, y pera emprendre les noves vies que als estudis dels catalanistes senyalava molt oportunament lo senyor Ubach en lo darrer discurs presidencial de la primera d'aquelles Associacions mencionades.

* *

Es segur que no s'ha vist aquí en molts anys una companyia dramática com la italiana que ha vingut al teatro de Novedats de Barcelona, y en la que hi figuran en primer lloch la senyora Duse y'l senyor Andó; lo públich reconexent los mèrits extraordinaris de tals artistes, va cada nit á omplir aquell colisseu y aplaudeix ab veritable frenesí la acabadíssima interpretació de les més famoses obres del modern Theatre.

No hem de parlar aquí ab extensió de la companyia de Roma, sino apuntar una noticia sezillament, ja que ab més acert ne parlará qui corresponga en la secció especial que's destina en aquesta publicació á la revista d'espectacles.

* *

Entre altres llibres publicats durant la quinzena que fineix, citarem aquí especialment la nova edició de *Lo timbal del Bruch*, treball interessant de Mossen Anton Vila, pbr., que ha vist la llum en les planes de LA IL·L·STRACIÓ CATALANA.

* *

Los que's preocupan del estat de la administració municipal en Barcelona, han anat seguint ab interés crexent les discussions que durant aquests dies s'han suscitats entre'ls nostres moderns concellers ab motiu de l'organísació del cos mèdich municipal; de tot lo que en les sessions darrereres s'ha dit relatiu al assumpto, no més s'en treu en clar que la cosa marxa com sempre, que predomina en l'Ajuntament actual lo criteri adoptat temps ha, lo d'afavorir als amichs y repartir entre ells les gangues del pressupost, y que per ara no hi ha esperances de que's fassa una cosa ben feta, com fora la de prescindir de les conveniencies particulars y atendre solament al interés de la ciutat. La corporació municipal d'avuy, ab tan novella com es, ja está des-

acreditada als ulls de la majoría dels barcelonins; bé es veritat que aquesta majoría ja's va abstenir d'acudir á les urnes en les darrereres eleccions, tan gran debía esser la confiança que tenia en los candidats á regidors.

* *

NECROLOGÍA.—Don Leandre Serrallach y Mas, distingit professor de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

Mossen Joan Masferrer, pbr., rector de la parroquia de Betlem d'aquesta ciutat y degá dels rectors de la matexa.

L'Excm. Sr. D. Claudi Moyano, senador vitalici, ex-ministre, lo més genuí representant del partit moderat, exemple d'honradesa y de conseqüència política; ab la mort d'aquest distingit personatje's pot dir que ha passat á l'història l'antich partit moderat espanyol.

L'Excm. Sr. D. Joseph María Escribá de Romaní de Dusay, marquès de Monistrol de Noya, *grande* d'Espanya de primera classe y senador vitalici.

* *

A Fransa, mentres ha anat durant la curiositat que despertá la presó del duch d'Orleans, va proporcionar nova materia á la premsa política la darrera crisi ministerial, de la que no parlem més que pera apuntar una noticia, sens entrar en consideracions que no fan al nostre propòsit.

Aquí la novetat política de la quinzena ha estat la formació d'un nou partit republicá, fill de las divergencies nascudes en l'Assamblea coalicionista de Madrid; es pare y capithost de la nova fracció política'l respectable filosof y home públich D. Nicolau Salmeron. Com que no son partits lo que li fá més falta á Espanya, se compren que l'opinió no s'haja conmogut gran cosa al enterarse del programa de la fracció salmeroniana, que pot tenir molt bons intents; però que difícilment ha d'entussiasmar al país, aburrit com está dels partits que fins ara l'han anat tractant tan malament com han sapigut.

J. LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

Don Víctor Iranzo y Simon.

¡Ahir en Vicens Querol! ¡Avuy en Víctor Iranzo! Pera las lletras valencianas, ¡quina dissort! Pera sos bons amichs, ¡quín sentiment!

Tres mesos no més han transcorregut entre la mort dels dos inspirats poetas. Quan morí l'insigne Querol, lo pobre Iranzo, que's trobava á Bétera cercant alivi á son mal incurable, fou qui acudí'l primer á resar al peu del cadavre del autor de las *Rimas*. Com á piados homenatge, se tragué una agulla de corbata que representava lo gloriós símbol del Rat-Penat, y va posárlahi al pit. Presentiria que abiat se reunirian en l'altra vida, y desgraciadament axò s'ha complert.

Abdós tenian lo mateix altíssim concepte de la poesia; abdós una ànima hermosa y clara inteligencia. La bondat de son cor axís s'evidenciava en sas produccions literarias com en sas accions. ¡Qué molt, donchs, que sa pèrdia sia plorada doblement!

La mort d'en Querol s'esdevingué soptada com un llamp. Fou un cop imprevis que omplí als amichs del poeta d'espant y consternació. No axís la d'en Iranzo, que era una desgracia ja prevista. La tisis minava sa existencia, y en sa cara s'hi llegian ben bé la pèrdia de tota esperansa, per més que lluytava valentament. Conegué que s'acostava sa hora darrerera; arreglá totas sas cosas, s'ajegué per no axecarse y entregá per últim animosament son esperit á Deu. ¡No tenia encara quaranta anys!

Aquest poeta, tant valenciá en sos versos, tant glorificador de Valencia, era aragonès de naxement. Nasqué en 6 de mars de 1850 en Fartanete, llogaret de la provincia de Teruel. Quan sa familia s'establí á Valencia, Iranzo tenia ja

dotze anys. Entrà de dependent en un comerç de texits. En las estonas desvagadas dava lliure curs á sa inspiració escribint poesías, algunas de las quals colleccioná y publicá en 1872 ab lo epígrafe de *Flores sin aroma*. Aquell llibre era la revelació d'un poeta més, que no havia trobat encara lo camí per hont devía progressar. Això succehí quan ab la creació del Rat-Penat rebé una vigorosa empena lo renaxement valenciá. Lo estre d'en Iranzo emprengué allavors gran volada, figurant abiát entre'ls millors poetes del Rat-Penat, conqueint ab sas inspiradas poesías los premis més disputats.

A pesar de sa decidida vocació literaria, no abandoná may lo comerç. Adquirí la botiga en que havia entrat de dependent, fents'hi una familia y una modesta posició, sent considerat de tothom. Mes duya una creu, y ben fexuga: la de la terrible malaltia que ocasioná sa mort. Iranzo, abans que tot, fervorós cristiá, acceptá ab resignació la dura càrrega; quan arribá la hora, doná l'últim pas ab la tranquil·litat del just.

Heusaquí ara lo darrer fruyt de sa inspiració, dictat entre las bascas de la mort:

LA GERMANA DE LA CARITAT

Tot caritat es son cor;
sos ulls, divinal amor,
y ses paraules, tendresa.
sembla en bondat y en pureza
á la Mare del Senyor.

Quant acobardat y trist,
ab lo mal yo me contrist,
y ella ab fé de assí me arranca,
cóm se sembla á lo Sant Crist
que du baix la toca blanca!

Vista general de Sant Sadurn de Noya.

La explicació d'aquest grabat es l'article del senyor Real que va insert en aquest número.

Don Francisco X. Lluch.

Véjas l'article biogràfic degut al senyor Manjarrés que publiquem en la plana següent.

Don Leandre Serrallach.

No per donar á conèixer los mèrits numerosos del distingit arquitecte qual retrato publica avuy *La Ilustració Catalana*, sinó pera rendirli un tribut justíssim, nos decidim a fer aquestes apuntacions biogràfics.

Lo senyor Serrallach, arquitecte dels antics, era professor de nostra Escola desde'ls vols del any 1870, y en la vintena d'anys en que exercia tant noble sacerdocí (que per ell ho era, y de valent), havia fet gala de sos extensos coneixements y de son regular mètode en sas explicacions.

Lo mètode fou sempre la tònica de tots sos actes, tant professionals com privats, tant en la Escola com en las Academies, á quinas pertenyia ab gran lluhiment, com també en las Associacions que li havian conferit càrrechs en sas Juntas.

En aquest concepte dexa gratíssims recorts. Comensant per lo càrrech d'arquitecte de nostre Municipi, que desempenyá desde sa vinguda de la Escola de Madrid fins que los molts disgustos que li produhiren certes desavinensas fillas de sa probitat y fermesa de caràcter, l'obligaren á renunciarlo; passant després per las discussions qu'en l'Ateneo s'iniciaren sobre'l projecte de reforma de Barcelona, y finalment, la Presidencia de la Associació d'Arquitectes, quals juntas dirigia ab sens igual regularitat, no es possible dexar de recordar sa modestia, son esperit de justicia, son talent y sa oratoria, si bé despullada de retòricas, clara y precisa.

Era un caràcter tot d'una pessa. No's doblegava sinó al pes de la rahó y dels coneixements de son art, que aprengué en Madrid ab las primeras notas en todas las assignaturas.

Dexa obras publicadas, encara que havia treballat poch en lo terreny públich. Sa Memoria d'entrada en la Academia de Bellas Arts, y la reglamentaria que en la matexa escrigué en 1884 pera la inauguració dels treballs, versant sobre las *Causas que influixen en la Arquitectura actual*, son molt notables, axís y com las que llegí en la Academia de Ciencias naturals y Arts, *Construcció retrospectiva, época romana*, la una, y consideracions sobre la *Intervenció del Art, la Ciencia y la Industria en la Arquitectura*, l'altra, l'acreditan d'autoritat en l'art constructiu.

Dexa també una monografia de las murallas de Tarraçona, publicada per la Associació d'Arquitectes.

Era de tracte sumament afable y modest, tant com justicier en sos dictàmens. No es dels artistes que dexa obras vistas, perque las circumstancies de sa carrera no li havian donat ocasió; en cambi, dexa un monument etern en lo recort que todas las conciencias honradas guardarán d'ell y de sos actes.

La seva darrera obra es lo Reglament pera'l Monte-pío de socorro pera'ls treballadors que prengan mal en las obras. Sa realització era son somni daurat, amant com era de fer lo bé al pròxim, y encara que no haja vist sa obra complerta, los esforços y'ls treballs que havia fet pera conseguirho, ja l'acreditan de filántrop y caritatiu.

Sa familia, ab la que vivia en estreta y carinyosa companyia, deu consolarse en tot lo possible de sa pèrdua, convenyuda de l'afecte qu'en vida li professavan amichs, de xebles y companys, y de la part que aquesta Redacció pren en lo dol causat per sa inesperada desgracia.

Lo pont de Sallent.

Lo nostre grabat representa'l magnífich pont qual construcció data del sigle catorzè, y sobre'l qual hi há en lo país una tradició qu'ha servit al senyor Serra y Marsal per compondre la poesia que llegirán nostres abonats en aquest número mateix.

Lo pas del llop.

Es oportuna la publicació del quadro de Zick en aquests dias qu'hem vist la neu cubrir la terra; com si á l'Hivern li dolgués anàrsen sense dexar recort, á las sevas darrerías ha volgut regalarnos una nevada; sembla qu'haja volgut espantar á la Primavera que ja arriba.

La escena pintada per Zick está glosada perfectament en la poesia del senyor Masriera que l'acompanya; li cedim la paraula.

Inlaterra. Lo pont sobre'l Forth.

Lo dia 4 d'aquest mes s'ha inaugurat á Inglaterra aquest pont colossal, qu'es fins avuy la construcció d'acer més important que s'ha realitzat al món.

Sa llargada total es de dos kilòmetres y mitx, y té dos ulls de 522 metres cada un, altres dos de 206, y á més 15 trams de 51 metres de llum y 5 de 9, que forman los caps ò estreps. Lo pont está format per una gran viga seguida de 1.455 metres de llarch, sostinguda per tres grans torres colocadas á 583 metres l'una de l'altra. Aquestas torres están compostas de 4 grans canonadas de planxa d'acer de 110 metres d'alsària, fonamentats sobre inmensos monolitos de granet; las canonadas de la torre central distan un d'altre 79 metres, y las de las laterals están á 44 metres de distancia entr'ells; sota'l pont hi queda un espay navegable d'una alsària de 53 metres.

S'han empleat en aquest pont 54.000 toneladas d'acer en los trams metàlichs, y 20.000 de ciment en las fundacions de las pilas, lo que dona un pes igual á vuyt torres Eiffel, y'l cost ha pujat á 40 milions de pessetas.

La obra ha sigut projectada y dirigida pe'ls enginyers Fowler y Baker, y construhida per la Societat Tancred Arrol y C.^a

Africá.

Una testa d'estudi, plena de vigor y de vida, nos ofereix lo pintor Gentz per fernes conèixer lo tipo africá; es un cap de má de mestre que respira fogositat y robustesa, y que fá pensar en amors salvatjes y venjansas despiadadas, fills d'instints no dominats y de brutal fortaleza. La propensió dels artistes á pintar aquests tipos deu provenir d'aquexas qualitats, més que del color, que per sí sol es ben poch simpátich.

Los llacers russos.

Cada poble té las sevas costums y tipos, y estudiarlos ú observarlos es sempre profitós ò al menos agradable. Per axò cada artista hauria de procurar ampararse de la vida del seu país y oferir, com Pranishnikoff, en sas obras las escenas características y distintivas de la seva rassa. Aquests llacers perseguint á cavall, ab las cordas á la má, als fugitius animals, tenen semblansa ab altra gent d'América que 's dedica á la matexa feyna, però conserva son ayre peculiar en trajos y maneras; la escena es animada y dona idea perfecta d'aquesta costúm russa.

Barcelona. Fatxada de l'iglesia del convent de la Divina Pastora.

Es un'altra de las moltes construccions religioses que van poblant las barriadas novas de Barcelona; entre l'enderrocament dels vells convents del interior de la ciutat y las novas fundacions qu'han anat establintse, forman un número elevat d'establiments religiosos que embellexen l'*Ensanxe*; si no tots son maravellas, molts n'hi há, com lo qu'avuy reproduhim, que reunexen á un aspecte senzill y modest, una bona proporció en sas líneas arquitectòniques y un ayre diferent de las construccions vulgars.

DON FRANCISCO XAVIER LLUCH

Axís com hi há homes que sembla que viuen per disfrutar la gloria dels seus fets, y que's complauchen ab las alabansas qu'en vida se'ls prodigan, n'hi há molts altres que, dotats de laboriositat y abnegació, podria dirse que fan la vida de la formiga. Laboriosament y sense moure soroll portan un día y altre día'l seu gra d'arena al gran edifici de la civilisació, sense cuydarse de fer constar en lo llibre de la historia del progrés los seus passos y'l seu nom. A aquests últims pertenesqué don Francisco Xavier Lluch, qual mort lamenta y sentirá molt temps la industria dels texits, en qual especialitat era lo que's pot ben dir una notabilitat.

No possehim noticias relatives á la infancia y á la primera época de la joventut de nostre compatriota Lluch. Las que tenim posteriors al any 1847, proban qu'era de bona fusta y de la rassa dels homes de treball: d'aquellas claras inteligencias que, desarrolladas en nostras petites fábricas y tallers allá casi á principis del sigle actual, desarrollaren la nostra industria y obriren lo camí del progrés á la generació que'ns empeny pera apoderarse de las nostras conquistas y enxamplar la seva esfera d'activitat. Sols que axís com molts trobaren lo camí de treure profit immediatament de la seva activitat. per arribar á produhir un gran capital ab profit propi, altres, enamorats de la part científica y sense cuydarse del seu porvenir, prengueren un altre camí, tan gloriós com aquell per la patria, però menos profitós per ells. La posteritat conservarà en nostra patria agrahida igualment lo nom del que va saber fundar una gran fábrica, font de treball y de riquesa per nostra generació y per la venidera, com pronunciará ab respectuosa gratitud lo d'aquells que no ambicionant ni somiant riquesas, han trassat ab má segura lo camí que ha de seguir qui vulga entrar en lo terreno de la industria ab pas segur, abandonant l'empirisme propi dels primitius temps y conexas las lleys científicas en las quals s'apoya la *producció* en tots los seus variats rams.

La inolvidable Junta de Comers del antich Principat de Catalunya, tenia en la Llotja varias cátedras de dibuix y d'aplicació á la Industria. Encara recordem la figura de don Pascual Vilaró, que tenia en aquelles classes de Dibuix, que avuy pertanyen á la Escola de Bellas Arts, una cátedra de Dibuix aplicat á la fabricació de texits.

Los que anavam á las turbulentas classes elementals á fer nassos y ulls, miravam ab certa veneració la reduhida classe d'en Vilaró, en la qual hi havia modelos de flors y altres dibuixos posats en quadrícul y ostentant brillants colors. Los dexeples d'en Vilaró no's semblavan en res á nosaltres. Eran tots ja xicots d'alguna edat, treballant ab assiduitat; en aquella classe no s'hi sentia una mosca. Si preguntéssim als fabricants vells de texits que té Barcelona, ne trobaríam molts que assistian per aquella época á la classe d'en Vilaró. Però en Vilaró se feya vell y arribá un día que necessitá un substitut. La Junta de Comers era una corporació molt formal: composta de personas de grans coneixements y que en el treball que's davan no hi anavan á guanyar res més que'l apreci y estimació del seus con-

ciutadans: sabia escullir perfectament lo personal que necessitava per las sevas ensenyansas, y no s'equivocá al nombrar per substitut d'en Vilaró á en Francisco Lluch.

Anar á Llotja, en aquells temps era obligació y aspiració de tot aprenent que tingués un poch d'instint de progrés. Los amos dexavan que'ls aprenents y fadrins dexessin la feyna á la hora d'entrar á Llotja, perque ja sabían que passada mitja hora després del toch de campana, lo *tambor major*, que axís li deyam al porter que ab son uniforme y una gran porra cuydava de la porta, la tancava y allí no entrava ja ningú, mes que ab un *pase* especial, que no se prodigava. Nostre Lluch era dexeple de Llotja desde l'any 1830; havent cursat una porció de classes, desde la més elemental á la més superior, y guanyant tots los anys un bon número de premis. La Junta de Comers, rigurosíssima en lo reglament d'aquella casa, era espléndida en los premis. No sols dava paper y llapis, si no que'ns pagava los premis en diners; de módo que hi havia noy, y'l que firma aquest article era un d'ells, que confiava ab lo producte dels premis al cap del any per poder portar algun quarto á la butxaca. Lluch desempeñá'l càrrech de substitut d'en Vilaró desde 1847 á 1851, continuant al mateix temps fins en dita època la assistència á varias de las cátedras gratuïtas que dava la Junta de Comers. No succehía en aquell temps com ara, que lo que's busca es un certificat ó un títol. Per instint, tots nosaltres assistíam voluntariament á las classes, y si conexíam que ab un any d'assistència no'n teníam prou, hi anavam un altre any.

Quín degué ser lo comportament d'en Lluch, ho diu el que en 1849 la Junta Directiva en la «Associació defensora del treball nacional y de la classe obrera» lo nombrá professor director de las classes de Teoría y práctica del textit y de Dibuix aplicat á la fabricació, qual càrrech desempeñá gratuïtament.

En 1851, en virtut de la reforma que experimentá aquella Associació, prengué'l nom de «Associació de socors y protecció á la classe obrera y jornalera»; y la nova Junta Directiva per unanimitat li ratificá'l nomenament.

En 1852, en col·laboració ab don Narcís Miralles, se publicá la obra titulada *Tratado teórico-práctico de la fabricación de tejidos*, la primera en sa classe que's publicá en Espanya, desde la invenció de la màquina Jacquard. Las dificultats que trobá per portar á cap esta publicació, foren grans. Basta saber que's va veure obligat á litografiar ell mateix las láminas que acompanyan á dita obra: però Lluch no era home que's detingués pe'ls obstacles, y gracias á la seva habilitat y vasta instrucció sortí del pas.

En 1858 publicá la obra titulada *Arte de armonizar los colores ó ley del contraste en su juxtaposición*.

En 21 d'agost de 1859, la Direcció general de Instrucció pública lo nombrá catedràtic interí de Teoría y práctica del textit en la Escola Superior Industrial de Barcelona, que desempeñá durant los dos cursos del 59 al 60 y del 60 al 61 ab aquell caràcter.

Reemplassava en aquest puesto al professor Aranyó, persona apreciabilíssima, tan pe'l seu caràcter, com pe'ls seus conexements en la materia, y á qui's debia l'haver elevat la ensenyansa de textits á la categoria de assignatura teórico-práctica. Ab tot y axò, Lluch obtingué durant aquell bieni un augment en la matrícula que's pot computar com una tercera part més de lo que fins llavors s'havía conegut; aqueix augment necessitá que la classe, qu'era ja diària, se dongués doble, lo qual s'efectuá á proposta del mateix Lluch, sense exigir per aquest augment de treball, que per qualsevol altre hauria sigut ingrat, retribució alguna; ans al contrari, ab tal amor dava l'ensenyansa, que durant lo curs de 1860 á 1861 metodisá la part práctica en lo mateix teler,

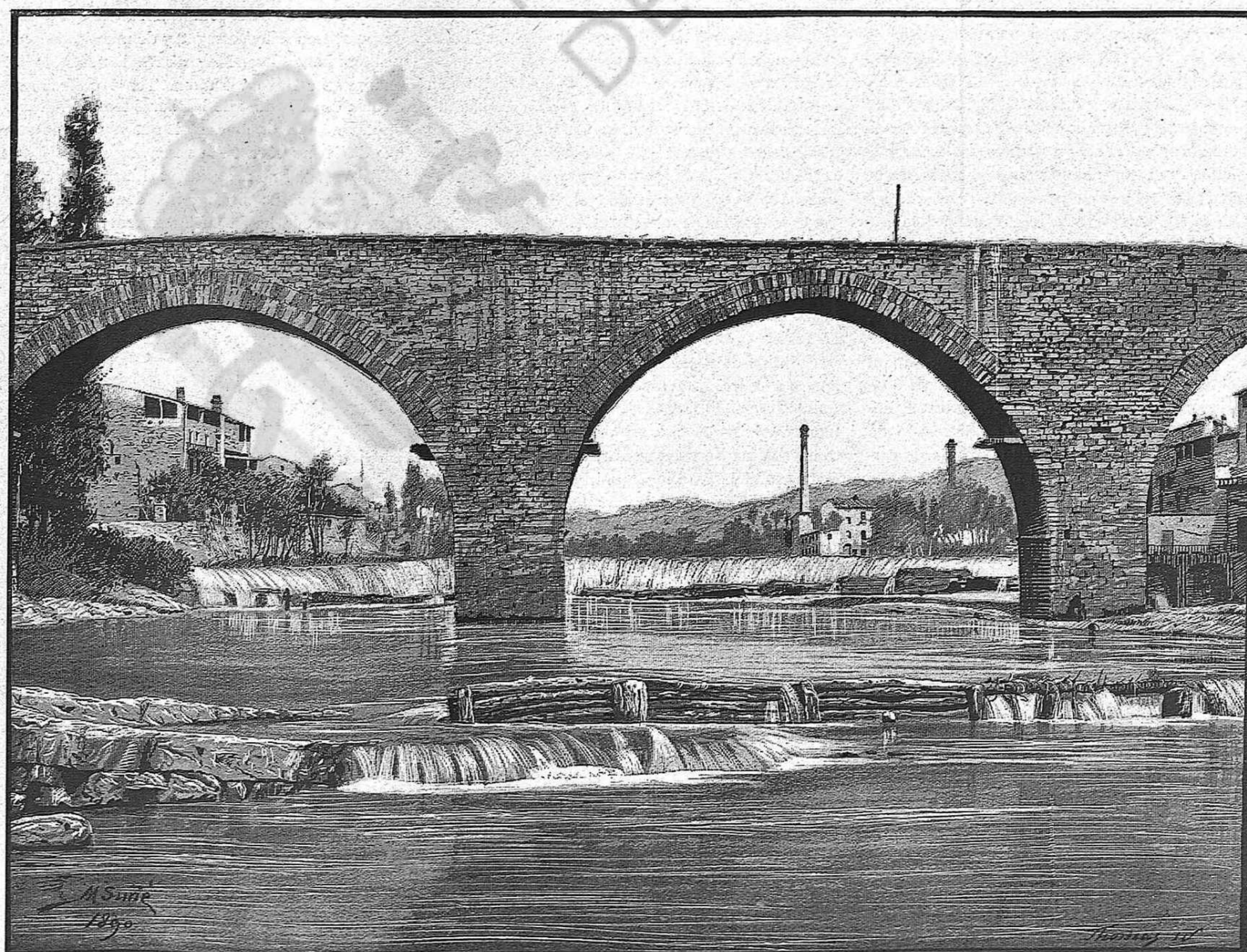
VISTA GENERAL DE SANT SADURNI DE NOYA, PER J. SUBETAS LLIBOPART

D. FRANCISCO XAVIER LLUCH, † LO 30 SETEMBRE 1889

D. LEANDRE SERRALLACH, † LO DIA 28 FEBRER ÚLTIM

LO PONT DE SALIENT, PER M. SUÑÉ

poguent entregar á fi de curs un mostruari completament ordenat de 303 mostrars de texts, entre'ls quals figuraven algunes que no se havían textit may encara á Barcelona y per las quals va tenir que montar un teler especial.

Conseqüència de cambis y trastorns en lo sistema de ensenyansa pública, passá exa assignatura á formar part de las ensenyansas de aplicació del Institut de segona ensenyansa, y encara que continuava donant las classes de teoria y práctica en lo antich edifici de Sant Sebastiá y á la sombra de lo que comensá á ser Escola de Enginyers industrials, no tardá molt temps en ser reclamat tot lo material per lo Institut, passant definitivament esta ensenyansa al local del antich Seminari Conciliar, en la Rambla dels Estudis, ahont s'establí l'Institut.

Abans d'acabar l'any 1862, lo rector de la Universitat de Barcelona cridá á oposicions per donar ab propietat la classe que ab tan zel y gran profit havia donat en Lluch durant aquells dos anys. El resultat de aquelles brillants oposicions va esser lo nomenament de catedràtic en propietat á favor de nostre amich, qual càrrech se li conferí en 3 de janer de 1863.

La multitud de obras, mostruaris, paissos y retratos que feren en las classes y en tallers baix la direcció d'en Lluch, es extraordinaria; en janer del any 1866 lo director del Institut enviá á la excelentíssima Diputació, com treball d'aquella classe práctica, varias obras fetas baix la seva direcció per los alumnos de texts, entre los quals figurava l'escut d' Catalunya textit ab colors, metalls y pedras preciosas imitadas fet per un sistema especial de sa invenció, quals materials quedavan fortament units á la tela per medi del enllás dels fils del urdit y de la trama. La Diputació rebé ab agrado semblants treballs, fentne especial menció en la sessió del 20 de febrer del mateix any, y acordant colocalos en quadros per figurar en lo seu día en lo Museu provincial en projecte, y felicitar al catedràtic y als dexeples de la classe de texts. ¡Quántas vegadas posteriorment hem tingut ocasió de presentar á diferents ministrés de Foment y directores de Instrucció pública mostrars de domassos y altres texts, axis com paissos y retratos, que han causat la admiració en aquelles elevadas regions ahont han prodigat las alabansas que merexia en Lluch!

Abarcant Lluch tots los conexements necessaris per donar la ensenyansa completa que necessita'l texidor y recordant los principis de la seva carrera, creya que aquella ensenyansa de dibuix de texts que dava en Vilaró, debía darse, com si diguessim, al peu del teler, y descartantla de la part artística ó de composició, cregué sempre que la seva obligació era pendre'l motiu artístich y posarlo en disposició de ser interpretat directament per lo picador de cartons, per ser éstos entregats al montador y entrar desseguida á funcionar lo texidor propiament dit. Proposá, donchs, á fins de 1871 al director del Institut don Joseph Ortega, la creació d'una ensenyansa de dibuix de texts, y la proposta fou aprobada en 25 de janer de 1872, havent comensat Lluch á donar esta classe desde'l 8 de aquell mes, la qual continuá desempenyant gratuïtament fins que decaygueren aquelles ensenyansas de aplicació, que no tenían rahó de ser agregadas al Institut de segona ensenyansa, sobre tot quan sobra vida y recursos porque viscan independents.

En octubre de 1872 publicá un tractat didàctic, titulat *Breves apuntes sobre el curso de teoría y práctica del tejido*.

Desde 1870, l'Escola de Enginyers abandoná l'antich edifici de Sant Sebastiá, passant á ocupar, per dret propi, una part del local de la nova Universitat é instalantse també allí la Escola lliure provincial d'Arts y Oficis, la qual se desarrollá posteriorment baix lo plan votat per la excma. Diputació provincial en abril de 1873. La ensenyansa de texts passá, com era natural, al costat de

las sevas germanas, que en conjunt constituïen l'ensenyansa del operari. Allí va establir altra vegada Lluch l'ensenyansa del dibuix de texts, conseqüent sempre ab lo seu plan, qual ensenyansa fou reconeguda oficialment per la excma. Diputació, confiantla á ell mateix interinament, en abril de 1882.

Semblava que aquell home gosava ab lo treball. Ab un escàs personal y á una edat ja avansada, era notable la seva puntualitat y la manera com se sortia de lo que per un altre hauria sigut un apuro contínuo. May se'l veyá enfadat; en la seva classe may hi havia cap desordre, y los dexeples l'estimavan com á un pare.

Fará uns quatre anys, després d'haver passat una llarga malaltia, va concebir lo plan de desenrotllar definitivament l'ensenyansa de texts en tota la seva extensió, incluinthi la ensenyansa del textit mecánich, quals conexements dexavan molt que desitjar en esta ciutat. Ajudat d'un dexeples seu molt aprofitat, lo jove enginyer don Emili Riera, presentaren lo plan, que passá á la Diputació y que esta Corporació aprobá, facultant al director de la Escola per montar la secció de texts en local á propòsit fora de la Universitat, per lo qual se feren grans compras de material, escullint alguns models de telers entre'ls que se presentaren en la Exposició Universal de Barcelona del any 1888.

Lluch, que havia sigut lo primer en donar á la ensenyansa teòrica-práctica del textit un caràcter verdaderament científich, introduhint en ella las lleys de la composició, la teoria dels lligaments y la dels remittits, volgué posar lo coronament á la seva reputació, publicant ab la colaboració de don Pere Vacarissas la seva última obra, *Tratado teórico-práctico de tejidos*, esperada ab ansietat per tots los aficionats y fabricants, puig que feya molts anys qu'estava agotada la edició de la que publicá al principi de la seva carrera professional.

Anava á obrirse'l curs de 1889 á 1890. Lluch acabava de corretgir las últimas probas d'aquell llibre. Estava malalt; mes ell se sentia fort d'esperit á pesar de la seva edat avansada. Era á principis de setembre. Com tots los anys, havia passat l'estiu en una torreta que possehia al Putxet. Allò era tot lo seu encant, totas las sevas delicias, tota la seva diversió. La seva carinyosa filla lo retingué en aquella caseta, so pretext de que se reforsés y de evitar lo treball que tenia á Barcelona. Trobantse bastant defallit, per precisió va tenir que pendre algunas disposicions pe'l cas de no poder assistir á la classe desde el primer día. Ab aqueix motiu vaig anarlo á veure. Estava vestit, però tirat sobre'l llit. La respiració era fatigosa, l color trencat y la memoria vaga. Ab la seva exquisita bondat me va estrenyer la ma; se volia axecar, ensenyantme'l jardí, fentme esmorzar. S'incorporá, y senyalantme un exemplar de la seva obra que tenia prop del llit, comensá á desenrotllarme el nou plan d'ensenyansa ab tants minuciosos detalls y ab tant entusiasme com si tingués 25 anys. De tant en tant, li faltava la memoria y's mostrava enfadat per aquesta contrarietat. M'oferí un exemplar d'aquella obra; lo guardo ab veneració, però no va tenir temps de posarhi la dedicatoria. Me vaig despedir d'ell prometentli que al diumenge següent aniria á ferli companyia y á esmorzar; lo cor me deya que no'l veuria més. Lo día 30 d'aquell mateix mes, á la matinada, Lluch entregava l'ànima á Deu. Lo día 1.er d'octubre, en lo moment en qu'anava á comensar en lo Paraninfo de la Universitat la inauguració del curs acadèmic de 1889 á 1890, la trista comitiva qu'acompanyava'l seu cadavre al cementiri passava per davant de la Universitat.

Tal va ser la vida del catedràtic Lluch. Lo seu mèrit era reconegut pe'ls fabricants de texts, per qui treballava ab molt acert. Axis es que's llevava á punta de día, y molts vegadas abans, per treballar.

Quedan molts retratos dibuxats y posats en quadrícula per ell mateix. Recordem lo de donya Isabel II, lo de don Amadeu, dibuxat y posat en quadrícula per encàrrech de don Eduart Reig, que li valgué en 26 de setembre de 1871 la encomienda de Isabel la Católica, lliure de gastos; lo de don Alfons XII, dibuxat, posat en quadrícula y dirigit per ell en 1876 per encàrrech del «Colegi del Art major de la Seda», que li valgué la encomienda de Carlos III en janer de 1877, lliure de gastos. En los telers de la Escola s'han textit molts bonichs paisatjes d'un efecte de clar y oscur admirable, y també'ls retratos del pintor Fortuny y de don Joseph Anton Muntadas.

Tarrassa, Sabadell y totas las poblacions fabrils d'Espanya feren gran cas d'en Lluch, á qui consultavan molt sovint. ¡Què menos podia fer Sabadell que nombrarlo soci de mèrit d'aquell Institut Industrial en desembre de 1863 (1)! No hi há fabrica important de texts á Catalunya, á Alcoy, Béjar y demás poblacions fabrils, ahont no hi haja algun dexeples aprofitat d'en Lluch. Las sevas teorías son conegudas y celebradas dintre y fora d'Espanya. Si algun dubte quedés de la bondat d'ellas y del seu mètode d'ensenyansa, bastaria la prova que van passar ab l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

La Escola Industrial presentá, entre otras cosas, treballs dels alumnos y'ls llibres d'apuntes dels matexos. Lo Jurat internacional se pará devant de aquells treballs, examinantlos minuciosament y aplaudint y admirant las teorías d'en Lluch y'l seu mètode d'ensenyansa, fill d'una llarga experiencia y d'un cap privilegiat que may feya las cosas sense haverlas pensadas y maduradas, y que may se preocupava per res.

Era Lluch de bona complexió: alt, axut de carns, de posat tranquil y sossegat, y de mirada penetrant y alhora bondadosa. May alsava la veu, y parlava sempre ab carinyo á tothom. Tenia perfecta conciencia de la bondat de las sevas teorías; però no's mostrava engrehit, á pesar de que veyá tot lo profit que d'ellas ne treya en la ensenyansa.

Tal vegada'l no ser conegut Lluch com enciclopèdic com molts altres que's donan á conèixer y passen per tals, ha fet que'l seu nom quedés massa oscur y desconegut. Per axò, donchs, posem empenyo en ferlo conèixer y enaltirlo, y no dubtem en presentarlo com una gloria catalana. ¡Deu lo tinga en la seva!

RAMON DE MANJARRÉS Y BOFARULL.

LA XIXONENCA

Sos ulls son negres, fresca sa boca
com la rosada que cau del cel;
pareix qu'ensuca tot lo que toca,
y es dolça, dolça, més que la soca
melada y rica del canyamel.

Alta y garrida, sa negra trena
sols de mirarla lleva un pesar,
si cau llustrosa per l'ampla esquena,
y sembla fada, deesa ó sirena
qu'al trench del auba surt de la mar.

No vé del aygua, vé de les hortes,
hont creix la vinya y l'armeler;
vé de les terres hont naixen fortes
aquelles races enjamay mortes
del invencible Jaume primer.

Vé de les terres hont les fadrines
tenen los llabis de dols encis;
les galtes plenes de roses fines,
d'aquelles roses alicantines
que son l'enveja del paradís.

(1) En octubre de 1871 Barcelona celebrá una Exposició general catalana en lo local de la Universitat nova, y Lluch fou nombrat Jurat calificador del grupo quint, que corresponia á texts.

Pera curarme la melengia
que com la corca me va migrant,
ab quina folla, folla alegría,
la veig estendre sa mercancia,
may tan mejjiva com son semblant!

¡Còm me conviden ses mans nevades
á que li compre dolços, confits,
rorrons y armeles apinyonades,
jamay tan dolços com ses mirades
que á vells y jóvens causen enfits!

Enfets que duren tota la vida
y que no'ls cura ningun doctor;
sols los curara tot de seguida
la xixonenca blanca y garrida
qu'en nits de fira nos furta'l cor.

† VÍCTOR IRANZO Y SIMON.

PRESA D'UN CORSARI

EN AYGUAS DE SANT POL

(Continuació)

Lo xoch era imminent. Xábech y llondro's con fonían al lluny, encaballats sos pals, entregiradas sas velas, semblant las tendas d'un exèrcit, y enmunyocantse sas cordas; tal com si un cop de mar los hagués batut totduna, agarbonantlos y extrenyentlos ab sas somsadas. Atrafegantse pera la brega, ls del llondro, s'esbargían arreu com esporucat mosqué, endressant los estorbs de las bandas y apariant lo drap pera resistirse.

Erán devant del Farell, pocas brassas ensá, cap á la costa..... Las veus dels nostramos y'ls crits dels tripulants, arribavan fins al areny, escampantse amunt, vibrantas y fermas, com lo ressó d'una música..... Un raig de sol, rogent y enterbolit, revestia de porpra las embarcacions, guspirejant pe'l cim de sas antenas y jaspant sos costats, mogut pe'l bellugueig de las onadas.....

—¡Ja l'atraca!—s'ohí de cop.....

—¿Què farem?—esclafí en Pau, enardintse per punts.....

Lo nunci, comparexent de sopte ab dos escopetas velles, feu vessar la mesura.

—¡Apa!..... ¡Somhi!—s' digueren en Barra y lo Boter, agarrant un'arma cada hu, mentres llensavan al aygua un parell de barcas.

Xichs y grans, donas y vells, tothom hi posá la esquena, empentant ab coratje..... Semblavan axams de formigas arrossegant dret al niu dos pinyolets de pruna.

—¡Oh, issa!..... ¡Oh, issa!.....—cridava en Jepis, entussiasmat, com si atíés á las donas á la «desmayada».

En aquell punt, lo xábech, aparellat ja pera lo abordatge, embestí de ferm al llondro.

Muntava un canó de sis, tripulantlo setze murrís de mahonesos, armats de fusells y trabuchs, ab sas facas á la trinxá y ben amanidas sas urpias..... Una descárrega de fusellería fou lo primer «Deu vos quart» qu'etjegá als del llondro.

—¡Apa, minyons!.....—esclafí'l Boter, encoratjant als que baravan.

—¡Amunt y fora, que ja petan!—reprengué'n Jepis, alsapremant desde popa.

Un dels flochs del llondro, segada la escota per los trets del xábech, petacajava lo espay, desplegantse y encongintse al buf del vent com un pabelló de festa..... Sobtat per l'andanada, l' llondro, virá de costat, refugint la embestida..... Mes, ja no hi era á temps.....

Lo corsari se li venia á sobre, arbolat, ferm, decidit; amenassant volcarlo ab la furia de sa escamesa.....

Un espatèch de canó feu esglayar de sobte al formiguer de gent que s'agavellava per la platxa.....

—¡Es lo llondro!..... ¡Son los del llondro!—esclafian, enardintlos ab sos alarits.....

La bala del canó que duya, petá de ple contra'l xábech, desmanegantli'l bauprés y revestint d'estelles la coberta.....

—¡Animo, minyons!.....—esclatá en Roure, saltant á una de las barcas, aferrat á sa escopeta; ensempe que'l Boter, ab l'arma al coll y al crit de «Amunt y fora», s'apoderava de l'altra..... Una canonada del corsari, encoratjant als tèbis, omplí las barcas de gent, disputantse'ls remes tot seguit tal com si fossen rellíquias.....

—¡Ja venim!..... ¡Ja som aquí!.....—cridava en Roure als del Llondro, enlayrant sa escopeta per animarlos.....

Y ensinyeradas per en Barra y lo Boter, drets á proa com uns almiralls, las dos barcas enbestiren amunt, trescant per l'aygua lo mateix que llissaras. Tots hi eran..... En Jepis y'l Moreno, en Nonis y'l de cal Jup, en Caima y'l de l'Aleixa, en Rombo, en Pioch, en Cap-blanch, lo de la Estasia; tots s'aferravan als remes, bogant com endemoniats y fregintse per arribarhi.

Xábech y llondro, brandejant als sumseigs del trángul, anavan extrenyent lo camp de sa batussa, ja limitada á l'orla de llurs embarcacions, tot foguegantse sens treva, enquimerats y fermes com á diables. Los espatèchs dels trabuchs y'ls esclats dels canons, fendent lo espay ab remorejadora fressa, resonavan al lluny, llá de'n llá del horitzó, fondos, esmortuhs y sinistres, com humana veu al esplayarse pe'ls revols d'una cova. Envoltadas per la fumera, las embarcacions, s'agavellavan y confonían en entrenyat embull, esquexant arreu la espessó dels núbols los enlluhernats llampechs dels fogonassos. Los crits dels combatents, atrinxerats per las bordas ó arracerats derra'ls pals, barrejantse ab la remor de las descárregas, la cridoria de la gent, lo sò enfosquit dels corns y'l redringar de las esquellas, repicant á «Vía fora», s'esvahían amunt, tramentent sá y enllá aquell concert d'esglanyadoras veus, especie d'himne funeral dedicat als que sucumbían.

Esbarriada pe'l lleveig la boyra de la pólvora, lo camp de la batussa's descobria ab tot son condol y esborronament. Uns y altres, axis la dotació del llondro, com la tripulació del corsari, s' batían com á braus. Abocats á la brega, cegos y enquimerats per la venjansa, cap d'ells reposava'ls brassos.

Una llenca de sol aclaría'l lloch del combat, aumentant son pahorós conjunt ab lo tint rogech de sa flamarada. Un botaló del xábech, desllorigat per una bala dels de Lloret, brandava als cops del llavant com un penjat á la forca. Las velas cuadras del llondro, trepadas pe'ls trets del corsari, transparentavan la llum del sol, semblant al rosó d'una iglesia; ensempe que'ls esquinso de sos esvoranchs, batuts pe'l vent, voleyavan com á pendatxos..... Tots rebían. Si un dels pals del xábech s'entravessava pe'l pont com arbre ferit pe'l llamp, ert, esllanguit y emortallat encara en sa vela; una de las vergas del llondro, aclivellada pe'l corsari, jeya al llarch del trinquet, acoblantshi en estisora, tal com la creu del mal lladre..... Tot era dol y desgavellament y ruina.....

—¡Animo, companys!—repetía en Barra, enfilat á proa; enardit pe'ls cruximents de las vergas y'l gemegar de ternals y cordatjes, que s'esvahían de las embarcacions.

—¡Ja venim!..... ¡Ja som aquí!.....—tornava'l Boter, encarantse ab los del llondro, tot arbolant la escopeta.

En Jepis, á qui lo exemple de'n Barra y del Boter li havia escalfat la sang, arengava ab sas ditas als de la colla. «¡Apa, minyons!..... ¡Pit y fora!..... ¡Son nostres germans!..... ¡Son de Lloret!..... ¡Amunt!.....» Y estrevava'l rem ab tal furia, que tots los de la barca se'n adonavan.....

Un esclat de crits, esdevinguent del corsari, los sorprengué totduna.....

Era qu'un de sos trets, entrant per la portella del

llondro, esberlá'l front al patró, mentres posava'l canó en punteria, fentlo giravoltar per coberta lo mateix qu'una baldufa.....

—¡Somhi!.....—esclatá l'arraix, atiant á sos mahonesos al abordatge..... Y atracant la proa del xábech contra'l costat del llondro, fins á encaballárseli á la borda, comensá la sarraçina.....

Sedejants per lo arreplech, los més desanimats del corsari, agarrats al trabuch y ab la faca á la boca, s'arriscavan per l'aresta del xábech, cavalcada sobre'l llondro á tall de pont, aguaytant traydorament als de Lloret, pera abrahamarshi d'una escamesa. Lo rest de sos companys, enmenats per l'arraix, que trastejava arreu, grunyint com una fera, s'enfilavan per los pals, aferrantshi com á micos, tot foguejant als del llondro desde son seti, á fi d'apretar l'abordatge. Enverinats los del llondro devant lo cos de son patró, extès de brassos com un crist, ert ja, y bromerejant sang, tot ajassat al peu mateix de la banda, empaytaván als del corsari, armats de remes y samals. etzivantlos per desobre quants ormetjos se'ls venían á punt. Los pets de las descárregas y'ls crits dels combatents, que renegavan com á monstres, enfosquían las veus del arraix, qu'atiava als més ardits, empentantlos á la barreja. «Ara ó may!.....»—esclafia, mirant de reull als de las barcas.....

Un dels més arriscats, encamallat al bauprés, tot allargantse de brassos, pera arraparse á la borda y encabirse al llondro, rebé un cop de rem á la testa, cayent estabornit á l'aygua. Altre dels frisosos, un de roig com Judas, que, menysprehtan lo perill y empès per la rampinya, s' repenjava al xábech, pera saltar d'un bot desde la proa, tamborellé dret al fons del mar, mal-ferit d'una vergassada..... Xipollá l'aygua un instant, engolí son cos, obrintse en amples cercles, y après d'esclatar en sagnants bambollas, com escupint sas impuresas, grontxás de nou, enduta pels somseigs del trángul.....

—«¡Ara ó may!.....»—repetía lo arraix, ab tó ferm, y desde la popa..... Y encoratjats per sas arengas, los mahonesos, abordenen lo llondro, llensantshi com á engelosidas feras.

Tot anava en renou; tot volava y rebotía arreu, cercant un cos hont esbravar sa íuria. Ja s'agarbonavan; ja s'escometían, irats, l'arma al puny y'l renech al coll, resseguint pam á pam lo llondro; quan los crits dels de las barcas, sobtant als combatents y estemordint al arraix, que'ls atiava al saqueig á corre-cuyta, minvá lo encegament de la brega.....

—«¡Animo, minyons!.....»

—¡Ja som aquí!.....—alarían en Barra y lo Boter, engaltant sas armas contra'ls del xábech.....

—¡Amunt y fora!.....—tornava en Jepis, extrenyent lo rem, tal com ho hauría fet ab lo ganyót del corsari.....

Llucá lo arraix per l'entorn, y acabant á bell-ull lo perill, cridá als seus pera desatracar lo xábech..... ¡Ja calia!.....

Part d'enllá, envers llevant, las barcas dels sardinalers despuntavan per l'horitzó, revenint ab endiastada pressa..... Per lo sò de sos corns s'endevinanavan y distingían las collas..... Uns venían d'allá, d'aquellas llunyanas alturas, per Berruga ó pe'ls Freres..... Altres per Rof ó Berruguells, ja més á la vora..... Alguns pe'ls Xaragalls ó la Galiassa..... ¡Be ho conexían prou los de mar, bo y acanant las brassas qu'entre ells se duyan!.....

Part ensá, vers á la costa, seguint la estela de las barcas, rècuas de gusis y llaguts, vessants de gent de Sant Pol, pujavan en professó, semblant al còs de Lloret per Santa Cristina; tot arriscantse al punt del combat á truco de deslluhirá'ls del llondro..... Los de'n Barra y lo Boter, per fi, ja devant per devant y gayre bé fregantse; alsats los remes, engaltadas las escopetas, y ab lo crit á la boca, fonentse per aconseguirlo, acabaren d'espahordir al arraix, qui ja no veyá l'hora de la retirada.....

Sobtat per aquell rebombori, poch s'entenía de

Los enclèls de fum udolan
y en vi esperan lo festí;
la llopa també agoneja
famoleca entre sos fills.

Lo llop bada sa ampla gola,
llansa un terrible alarít
y ab la cua mitj enyguada
ix afón del abím.

Dret al llogaret devala
pejant lo glás cristallí.
Las campanas de l'església
han tocat la mitja nit.

Los careus deserts romanen,
no més l'ayre's sent brunzir;
las mares cantan y bressan
pera condormir sos fills....

Lo llop furga en las eslextas
dels portals mitj envellits,
y las tancas de las pletas
fiayra ofegant lo respir.

Quan lo cant del gall escolta,
axeca'l cap ab delití;
l'avíam s'ajoca apostea
quan ven de sos ulls lo brill.

Los éaus, ab l'orella dreita,
sus peñadas van seguint,
y lo pas del llop senyalan
belant de por los cabrits.

Tremolan totes las mares
qu'adormian á sos fills,
y contra'l pit los estreyen
y resan entre sospirs.

ARTUR MASIERA.

La neu devalla abundosa
damunt las copas dels pins;
un cel de color de condrá
fa lo cap-vespre més trist.

Xisela'l corb de nit y dia,
xiulan l'huracé y garbí;
las oliveras son mortas,
la madala no ha florit.

Lo bon tesuset de pedra
del portal de monasir
dú la cabellera blanca
com si s'anés envellit.

Las portás ja son burnadas,
prop la llar jau lo mastí,
y en las teuladas y porcos
la neu hi fa pedrolins.

En l'alzinat de la serra,
dintre d'un rocam asprin,
hi tenen son jic selvañe
un esbart de llops ardités.

LO PAS DEL LLOP, QUADRO DE A. ZICK

feynas. «¡Somhil!...»—repetía als seus, atrafegats en las maniobras. Lo xábech se desatracá, per fi, y allargant quanta vela duya, emprengué la fugida.

—¡Animo, minyons, que ja son nostres!...— cridá en Barra, escometent al corsari.

—Rendiúvos, lladres, ò viva Deu qu'us enfonso!... ¡Diableig de canalla!...— esclafí'l Boter, encarrantos la escopeta.

—¡Amunt!... ¡Amunt y fora, que ja venim!...— bramulavan los de las embarcacions, ab espantosa cridoria.

Lo arraix se vejé perdut, y arriant las velas del xábech, s'entregá als valents de Sant Pol.

Un crit axordador recorregué totduna arreu de la costa.

«¡Ja's donan!... ¡Ja'l tenen!... ¡Ja'l duhen!...»— alarian los de la platxa, agavellats pe'l sorral, enlayre'ls brassos y encarcaradas sas testas, com enduts per la impaciencia.

Y xábech y llondro, acomboyats per las barcas, gusis y llaguts, acudits en ausili dels de Lloret, se'n venían ensá, á tot cop de rem; axamats com á gavinias y ab la matexa tossa d'una veritable esquadra....

JOAN PONS Y MASSAVEU.

(Acabaré.)

COR Y SANCH

(Continuació.)

V.— UN CONTRATEMPS.

L'hereu Dalmau arribá á casa seva suat més que de calor d'angunia, y, pretestant molta són, va anarsen al llit desseguida. Volguè adormirse, però fou en va; la punxa del amor propi li obría 'ls parpres, y, exaltántseli l'imaginació, veyá á las foscas la gran sala de casa'ls nobles ab tot son luxu y mohiment de personas, que totas se 'l miravan com un objecte de broma ridícula. Li dolía haverse ajupit á la demanda del senyor y, per altra part, agrahía la benevolensa de la noya: que ab sa eixida li feu més soportable aquell pas, y estimava també l'oposició que feu dona Gertrudis á la demanda de son marit; mes aquellas burlitas qu'ell se forjava, lo tenían fora de seny y li feyan oblidar tot. ¡Quín poder més gran t'è l'amor propi quan l'home no'l conté en los límits de lo just!

De cada fet, de cada paraula que recordava, ne treya mil deduccions, que ab tot y esser, moltes, mancadas de fonament, li ocuparen l'atenció fins l'endemá al matí, com que al ser llevat feya tan mala cara y un posat tan trist, que'l senyor Francesch li preguntá si's trobava malament.

Cap al tart, mentre'ls dos embolicavan unas pesas de brocat que s'havían d'enviar á fora de Catalunya, los va sorprendre la presencia de l'Agustina en lo venedor. Venía decidida y torcent los llabis; s'assentá, y, tirantse la mantellina enrera, diguè:

—Noy, te faig saber que acabo de pendre un disgust per causa teva. Per ço'm veus ara aquí.

—¿Y donchs, tia?— feu l'Enrich, tementse una perruca.

—Primer digas: ¿perqué vas anárten ahir d'aquella manera? Semblava que'l món finès y no fosses á temps d'eixir.... Ni dir res als senyors tan solzament! D'aquí ve tot, açó n'es la causa.

—Peró, tia, qu'es lo que hi há? Espliques.

—En quatre paraulas t'ho diré. Avuy, la senyoreta á taula, quan los he dut las postras, ha preguntat cóm era que no t'havía vist eixir. Lo senyor li ha respost ab to aspre qu'ella no tenia de ferné res de si marxavas ó nò, que per ell era igual que saludeses ó te n'anesses á la francesa. Jo, llavors no he pogut contenirme, per qu'encara que tu tens culpa, la sanch may se torna ayga, y á mí que no'm toquen pera res á ningú de la sanch. Donchs hetaquí que jo

m'he ficat desseguida en la conversa, y li he dit: «Perdone, don Joan, però ja que parla d'un propi meu, dech respóndrehi. Si l'Enriquet fa nosa aquí, díguimho, que cap criat de vostè tindrà treball d'escombrarli més las petjadas». Y ell que'm salta resolut y ab mal humor: «Y ni may que vinga! Que se me'n dona á mí d'aquell subjecte?»

Fill meu, te dich qu'he pres una rabiada grossa. «Donchs no tinga por,—he fet jo tota encesa,—avuy mateix açó será curat». «Deixeu corre, no li diga res» me demanava la senyora (perque dona Gertrudis es un tros de pa), y la senyoreta'm mirava volent dir lo mateix; però jo tossuda no m'he deixat convence, y á la primera ocasió qu'he tingut corro á dirho, perque, vaja, no vull que vingas. Aixís sabrán que nosaltres encara que no vinguem de sanch noble, també tenim vergonya.

—¡Aixó ray!—contestá ell, esforsantse per mostrar serenitat, però sentintse greument ferit.—Estiga segura de que per allí no'm veurán may més la cara.

—¡Aixís, aixís! Però, noy, tu'n tens la culpa, tu y ningú més.

—¡Jo! ¿Per qué?

—Pèl teu orgull, perque vols ser tan com un altre; y, fill, açó no pot ser; los dits de la má no son iguals, y qui es menys ha de reverenciar á qui es més.—

Lo veler estava atontat y no sabia respondre ni una paraula. Son padrí mitjansá en la qüestió, dihent:

—Tu mateix te l'has portat aquest disgust.

—¡Ah! ¡ah! ¡ah!—feu l'Agustina, veyent que li davan la rahò.

—Mes no ha d'atribuirse á lo que diu vostè, sinó á un altra cosa,—replicá'l senyor Francesch.—Ja saps lo que't dich sempre quan ve'l cas. «Tracta ab tota la gent que sia necessari, però mira cóm. No rebaixes al humil; mes si tu't trobas un grahò més alt, no vullas baixarlo sens necessitat; al que sia més que tu, no l'adules y párlali ab senzillesa y respecte, però may te confongas ab uns ni ab altres, perque no dona bon resultat. Las relacions íntimas, ha de trobarlas cada hu entre personas d'etat, educació y estament semblants; diu l'aforisme: «Cada ovella, ab sa parella.»

—Sí,—va saltar la tia,—aixó es ben cert; però jo també tinch aquella máxima de «Feste ab qui sia més que tu», perque moltes vegadas es bo.... D'açó n'hi explicaría un cas, sinó que vaig depressa. Ja'n parlaré un altre día,—afegí obrint la porta.—Donchs ja ho tens entés noy: d'açí en avant, ja vindré jo aquí. A Deu siau.

—Estiga bona, tia,—responguè son nebot,—y gracias.

—Pásiho bè,—afegí'l marmessor.

—¡Amor de senyor, ayga en cistella!—exclamá'l pobre Enrich.

—Açó va com va,—li reprengué'l vell.—Los senyors son com las altras personas, n'hi há de bons y de dolents. Quan tingas més món ja ho coneixerás lo que't dich, y llavors, seguint lo que la rahò dicta, veurás com te va bè y ets ben volgut de tothom sens distinció de cap estament.

—Me serviré d'experiencia,—sospirá'l minyó.—

ANTONI CARETA Y VIDAL.

(Seguirá.)

LO TON RENEGAYRE

Si Vos m'ajudau,
oh Verge del Carme,
trauré una cansó
del Ton renegayre.

A vuyt anys y mitj
ja dringan les xapes,
á nou malparlat,
y á deu fiastomava,
glosantné renechs

qu'ha après del vehinatge.

Son pare se'n riu,

sa mare ho plorava.

Quan era als quinze anys,

lo fill los maltracta,

bescanta'ls parents

y's burla del Batlle,

del Batlle y Rector

que prou lo reptavan;

quan feya'ls disset

tot eran disbauxes;

un vespre jugant

ja's dona al diable,

dos dies après

cumónia ab los lladres;

ja'l fan capitá,

ja'ls mostra una daga,

renegant de Deu

y la Verge santa.

Si pogués parlar

lo Bosch d'Estenalles,

y axí Coll de Jou

pogués ¡ay! parlarne

d'aquelles maldats

que'l mon espantavan!

Ara's vol casar;

cabals no n'hi mancan,

té vint dobles d'or

y'n té d'esmersades;

ara es traginer

que va al Pla de Bages;

si hi porta mal blat,

bon vi du á Cerdanya,

catorze setzens

n'hi puja per càrrega,

y á cada setze

n'hi posa mitj d'aygua,

renegant de Deu

y la Verge santa.

Corrent pe'ls camins,

rodant pe'ls vilatges,

no dexa ram vert

per tot allá hont passa;

firals y mercats,

molines y fargues,

tothom ja'l coneix

pe'l Ton renegayre.

També n'heu esment

la qu'ell festejava,

la dels ulls de cel

y trenes daurades,

gemat pom de flors

d'allá'l Plá de Bages.

Ell diu que l'haurá

per Pasqua granada;

ni may que granés,

gentil Mariagna,

ni may que vejam

aytals esposalles!

Mes ja li ha tornat

l'anell y arracades,

creuheta d'or fi,

civelles de plata,

y'l ret y mangots

de seda rexada;

la noya no'l vol

perque es renegayre.

Lliuráula de mal,

oh Verge del Carme!

Felló'l traginer

ja vé de montanya,

los matxos devant

gronxantné les càrregues.

No vé ab picarols,

morisques ni gales,

s'allunya d'hostals,

d'hostals y posades;

no vol matalots,

ni'l pa vol á taula,

y arriba á Sallent

que sembla un cadavre.

Quan passa pe'l pont,

que té cinch arcades,

lo fals traginer

al punt l'ha ovirada.

—Escolta, si't plau,
sols dues paraules:
d'aquell cistelló
tramès á Cerdanya,
vull ferte'l rebut
dissapte de Pasqua!—
Cridant com un boig
ja arbola la daga,
renegant de Deu
y de l'Hostia santa.
Lo pont s'estremeix,
la noya s'esglaya,
lo cástich de Deu
no's fá esperar gayre:
l'arcada del mitj
se n'es enfonzada,
tirantne á l'infern
lo Ton renegayre.

Ara á mitja nit,
per Pasqua granada,
encara s'hi sent
al fons de les aygues.
lo sò d'un gran ball
que fan los diables,
y aquell crit etern
del Ton renegayre (1).

JOSEPH M. SERRA Y MARSAL

NOTICIAS HISTORICAS DE SANS

(Acabament.)

Es curiós lo document que tinch á la vista, y del qual he pogut extractar alguna de las notas darrerament apuntadas. En ell se citan los noms, naturalesa y professió de tots los habitants de Sans y del vehí barri de Hostafranchs durant l'any 1846. Aquest document posa de manifest lo rápit augment que adquirí en poch anys la població de Sans, y demostra'l gran número de personas que de tot arreu van acudirhi atrets per lo desenrotllament que va prendre l'industria; en aquell any los naturals de Sans representavan no més lo 21 per 100 de la població; vèjinse aquí las xifras dels habitants, classificats pe'l lloch de sa naturalesa:

De Sans	159
De Barcelona	61
Del restant de Catalunya	492
De Mallorca	4
Del restant d'Espanya	17
De Portugal	1
De Fransa	4
De Nápolis	3
D'Alemanya	1
De naturalesa desconeguda	15
Total	757

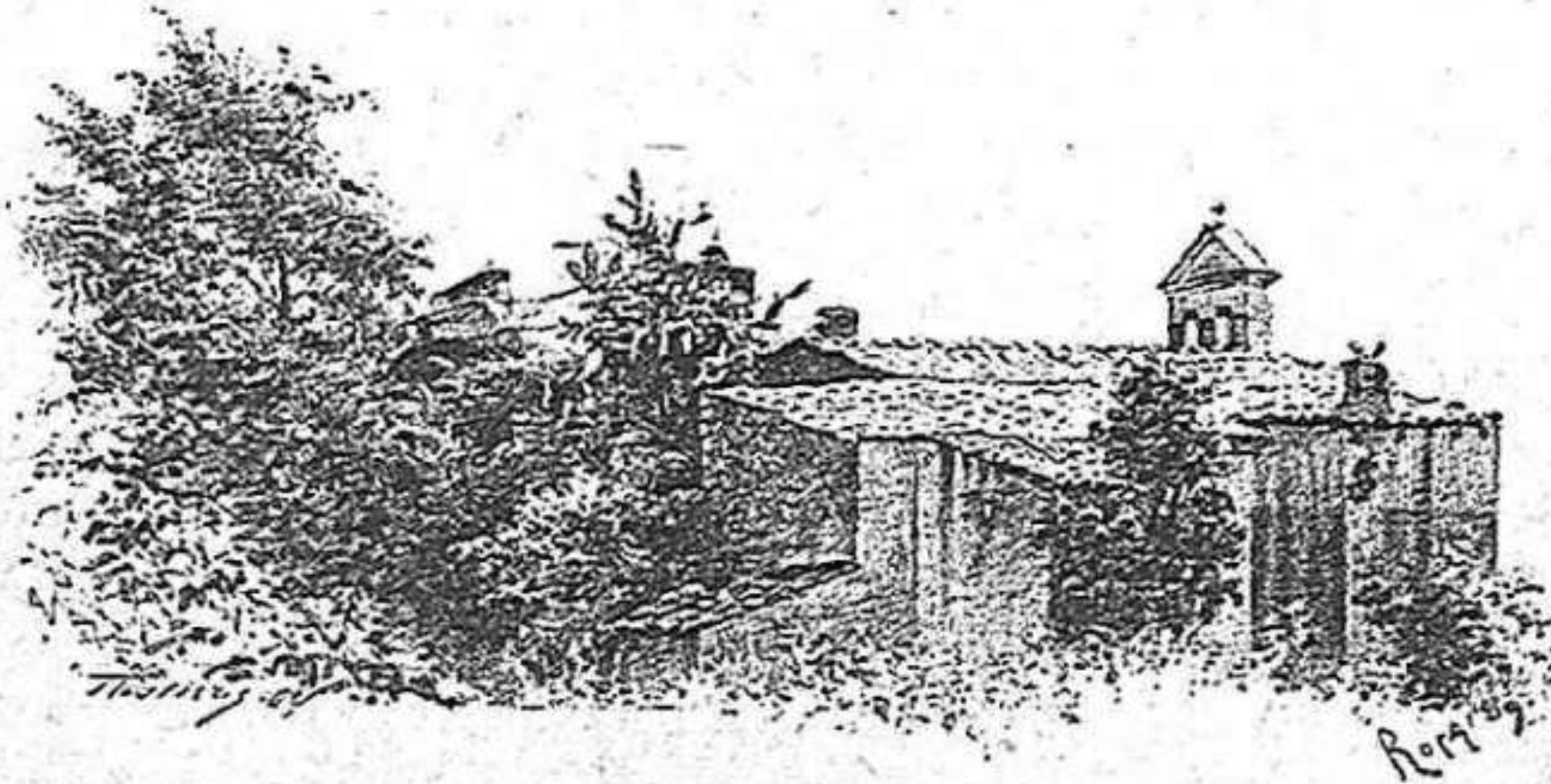
Aquest estat compren no més los casats, y en ell s'hi inclouhen los que pertanyen al barri de Hostafranchs.

XII

Pera acabar lo present treball, apuntaré'l catàlech dels rectors que han governat la parroquia de Sans desde la meytat del segle XVI; pera formar lo no m'he pogut valer d'altres documents que'ls llibres parroquials del arxiu; he pres nota dels que firman las partidas, comptant com á día de entrada'l día mateix en que firman la primera partida. Dels antecessors dels que aquí s'anomenan, no n'he trobat cap noticia.

En tótas las partidas y llibretas s'anomena *parroquia* á la de Sans; aquesta denominació es ante-

(1) L'honorable bisbe de Vich, don Galcerán Sacosta, feu construhir lo magestuós pont de Sallent vers l'any 1333, y l'enfonzament de sa arcada principal, á qual fet extraordinari va unida la llegenda del *RENEGAYRE*, ocorregué l'any 1748. (Arx. Mun. de Sallent. Lib. Hist.)

SANS.— Santa Maria de Port (1).

rior á la primera partida que tinch á la vista; parlant d'axò, diu un rector en una obra inèdita que he consultat més de una vegada pera escriure aquests apuntes, que no's logra trobar cap document que desvanexi la tradicional presumpció de que Sans es parroquia més antiga que la del Pí; queda aquesta observació consignada, sens que sia axò intentar probar que la tradicional creencia sia una cosa positiva.

A ccontinució poso la llista del rectors y algunas noticias sobre'ls matexos; pocas son, però son totas las que's troban en los documents del arxiu parroquial, qu'es certament més pobre de lo que un podria figurarse.

Noms dels rectors.	Fetxa de la 1.ª partida que firman.
Joan Robio	30 Septiembre de 1566.
Montserrat Solá	5 Agost de 1630.
Joan Brú	3 Mars de 1633.
Pere Vinrós	1 Septiembre de 1633.
Galcerán Valet	7 Janer de 1635.
Juan Osset	4 Mars de 1635.
Francisco Dorán	8 Octubre de 1637.
Pere Pau Macip	11 Febrer de 1639.
Antoni Cuatrecasas	7 Febrer de 1640.
Bernat Morer	10 Juliol de 1641.
Pau Hereu	4 Janer de 1644.
Blay Martí	16 Juliol de 1645.
Antoni Robert	23 Novembre de 1645.
Geroni Vilar	24 Juliol de 1667.
Dr. Pere Colat	22 Septiembre de 1694.
Dr. Francesch Cavalleria	28 Agost de 1696.
Ramon Mayans	7 Novembre de 1697.
Dr. Ramon Donyó	10 Febrer de 1709.
Joseph Vidal	9 Abril de 1748.
Francisco Soler	20 Desembre de 1748.
Dr. Joan Puig	14 Juliol de 1754.
Dr. Joseph Costa	11 Agost de 1761.
Dr. Melcior Cabanes	12 Febrer de 1765.
Dr. Francisco Calaf	23 Maig de 1766.
Nicolau Vidal	3 Mars de 1768.
Dr. Marian Janer	1 Janer de 1770.
Esteve Vergés	14 Maig de 1775.
Cristófol Sans	24 Desembre de 1780.
Tomás Bou	9 Maig de 1815.
Faust Vilallonga	15 Agost de 1815.
Juliá Maresma	28 Agost de 1827.
Andreu Casanovas	16 Juliol de 1831.
Atanasi Pujador	14 Agost de 1859.
Ignaci Escala	10 Abril de 1866.
Francisco Crusellas	15 Juny de 1877.

Desde l'any 1566 fins al 1630 no hi há cap partida en l'arxiu; després d'aquesta interrupció apareix ab fetxa de 5 de agost de 1630 lo primer òbit, de 11 del mateix mes y any la primera de casament, firmadas totas per Montserrat Solá, *vicari de la parroquia de Sans*. La segona partida de casament diu: «á 10 de novembre de 1631 fou donada benedicció nupcial per mi Montserrat Solá, prebere y vicari regent de l'iglesia de Ntra. Sra. de Sans, á Antoni

(1) En lo número passat, per efecte d'una equivocació al compaginarlo, s publicá ab aquest epígrafe un grabat que no pertanyia á aquesta ILUSTRACIO. Per axò publiquem avuy lo que realment reproduceix aquell edifici dibuxat pe'l senyor Roca. (N. DE LA R.)

Valls, habitant en la parroquia de Sans, é Isabel Valls sa muller, los quals foren casats per M. Damiá Pinsach, Pbre. y vicari de Ntra. Sra. del Pí, en 13 de mars de 1622, conforme consta en lo llibre vell de dita parroquia de Sans, en la rectoria del Pí de la present ciutat de Barcelona». Resulta d'axò que'ls antichs llibres parroquials de Sans obran en l'arxiu del Pí.

Del 1633 al 1647 vingueren alguns vicaris del Pí á administrar en Sans; desde l'última fetxa no consta que vingués cap vicari.

Lo Rvnt. Pere Colat firma'l primer ab lo títol de *curat*, imitantlo sos successors.

Mossen Soler morí essent rector de Sans, lo día 30 de maig de 1754, y fou enterrat en la tomba de la familia Santomá en l'antiga iglesia.

Lo Dr. Puig morí als 18 de mars de 1761, essent enterrat en la tomba de Santomá.

Lo Dr. Calaf, al dexar la rectoria de Sans, passá á la de Vallvidrera; Vidal, á Sta. Magdalena de Bonastre; Janer, á St. Llorens; Vergés, á Sta. María de Montmeló; Sans aná de beneficiat á la Seu de Barcelona; Bou, á St. Gervasi pera economo; Vilallonga de rector á Reixach; Maresma á St. Pau de Torrellas, essent més tart rector de St. Jaume de Barcelona, y darrerament canonge de nostra Catedral Basílica.

Dels demás rectors no'n dono noticias, perque son del recort de molts dels que llegirán aquest treball; la biografia complerta del Dr. Casanovas, primer rector en propietat de la parroquia de Sans, y la llista de las sevas obras, pot veure en un extens estudi publicat en los números 8 y 9 del any II de la *Revista Literaria* (Barcelona, agost y setembre de 1884) y en lo 120, any V, de LA ILUSTRACIO CATALANA (15 de octubre de 1884). No crech que's pugafegir res á lo contingut en la referida biografia. Ella pot servir de complement al present treball.

XIII

No crech necessari parlar de com lo poble de Sans fou agregat á la capital, passant á constituhir lo desè districte de Barcelona, ni tampoch del expedient promogut després, y en virtut del qual torná Sans á cobrar sa antiga autonomia; son fets de massa ensá pera que degan cabre en aquestas planas.

L'autor está convensut d'haver apuntat tot lo que fins ara hi há de ben averiguat respecte á la historia, desconegudíssima per cert, del poble de Sans, y dona per acabada aquí sa tasca. Ara qui més hi sapiga, que més hi diga.

J. LAPORTA.

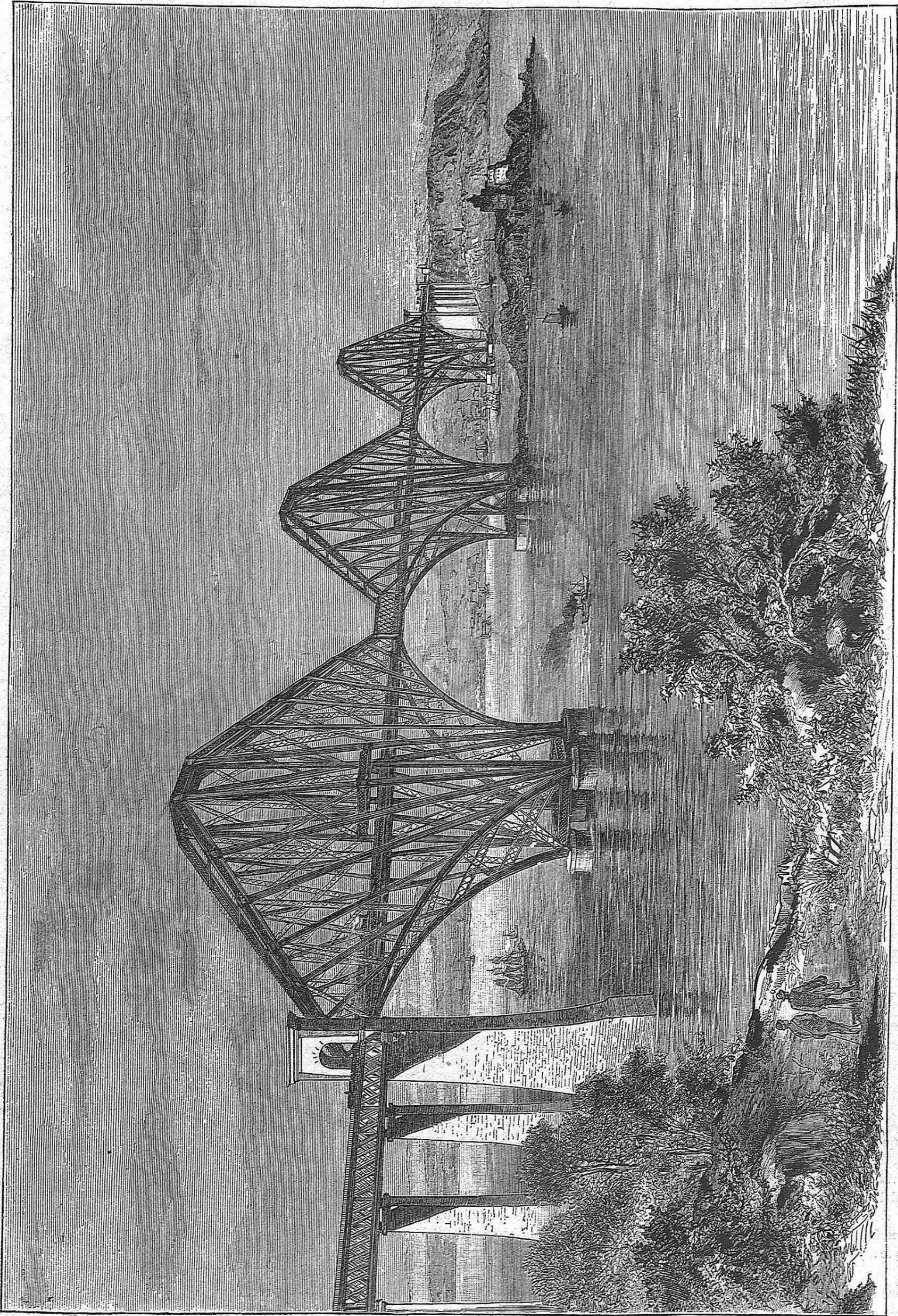
DE VILAFRANCA A SANT SADURNÍ

Sant Martí Sarroca ó la petita catedral del Panadés.—Recort d'alguns fills ilustres de Vilafranca.—Bons companys.—Ornat de las casas.—Lo confort vilafranqués.—Tornada á la industria y al comer.—Lo cremor tartaro.—Una anèdota de la drogueria Mestres.—Adelina Patti.—Ullada á alguns establiments.—Los peus de las vilafranquinas y'l calsat.—Una Angeleta que mereix un recort.—¡A Sant Sadurní!—Lo cartell de Subirats.—La Redacció del *Resumen de Agricultura*.—Lo *putverisador* Prat.—Esperits de vi.—Visita á duas fábricas.—Colegi Trullás.—Círcul del Noya.—Un sopar ab actrius.—Un president amable.—Dos apotecaris dignes de menció.—Abiat tornaré.—Me'n vaig á Tarrassa.

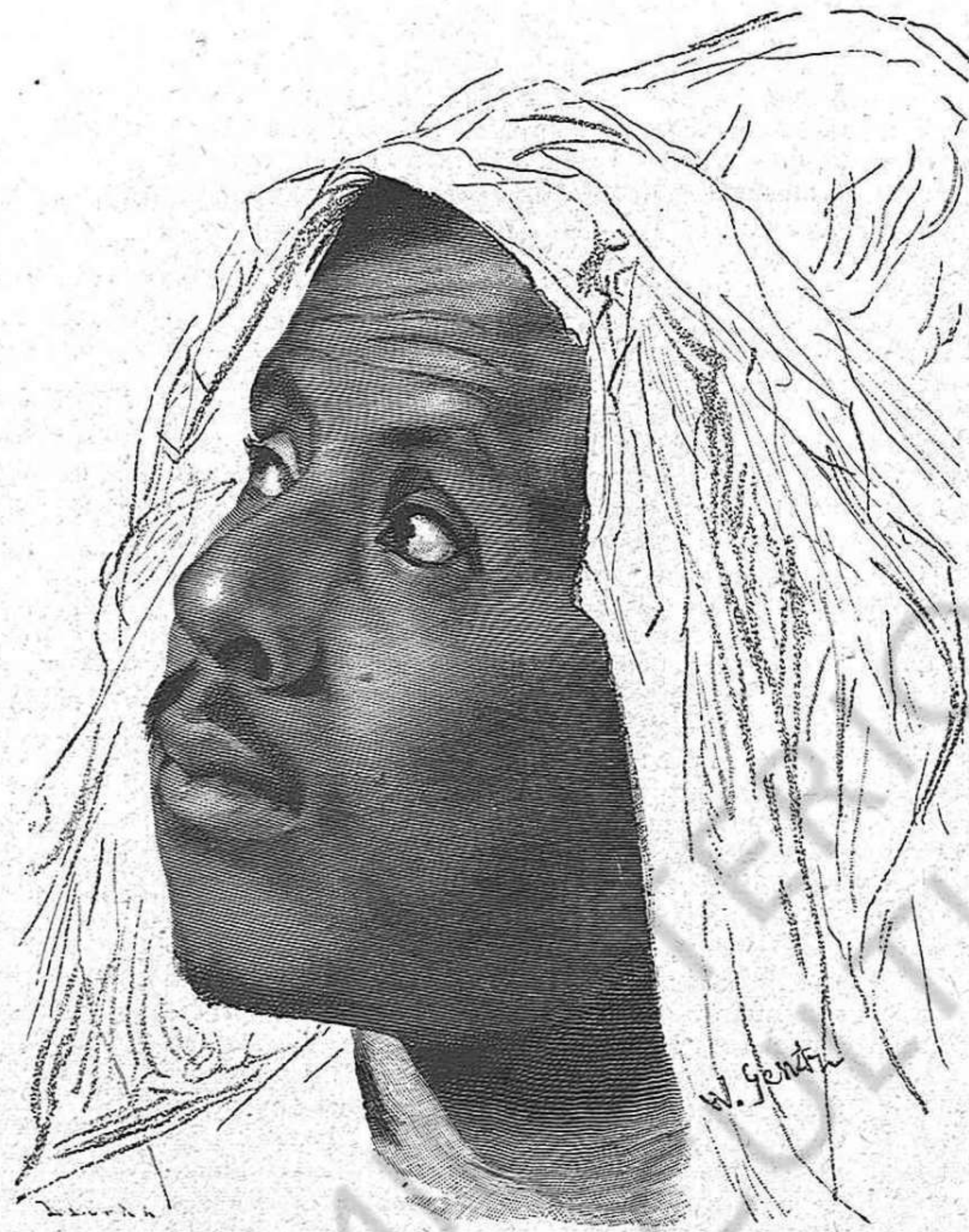
—Vinga vosté á veure nostra petita catedral del Panadés—me digué un company.

—Ja sé que mereix aquest nom la iglesia parroquial de Sant Martí Sarroca—responguí—y li agrahecho molt la invitació. Anemhi, que també m'han parlat de las ruinas del castell, molt dignas d'una visita.

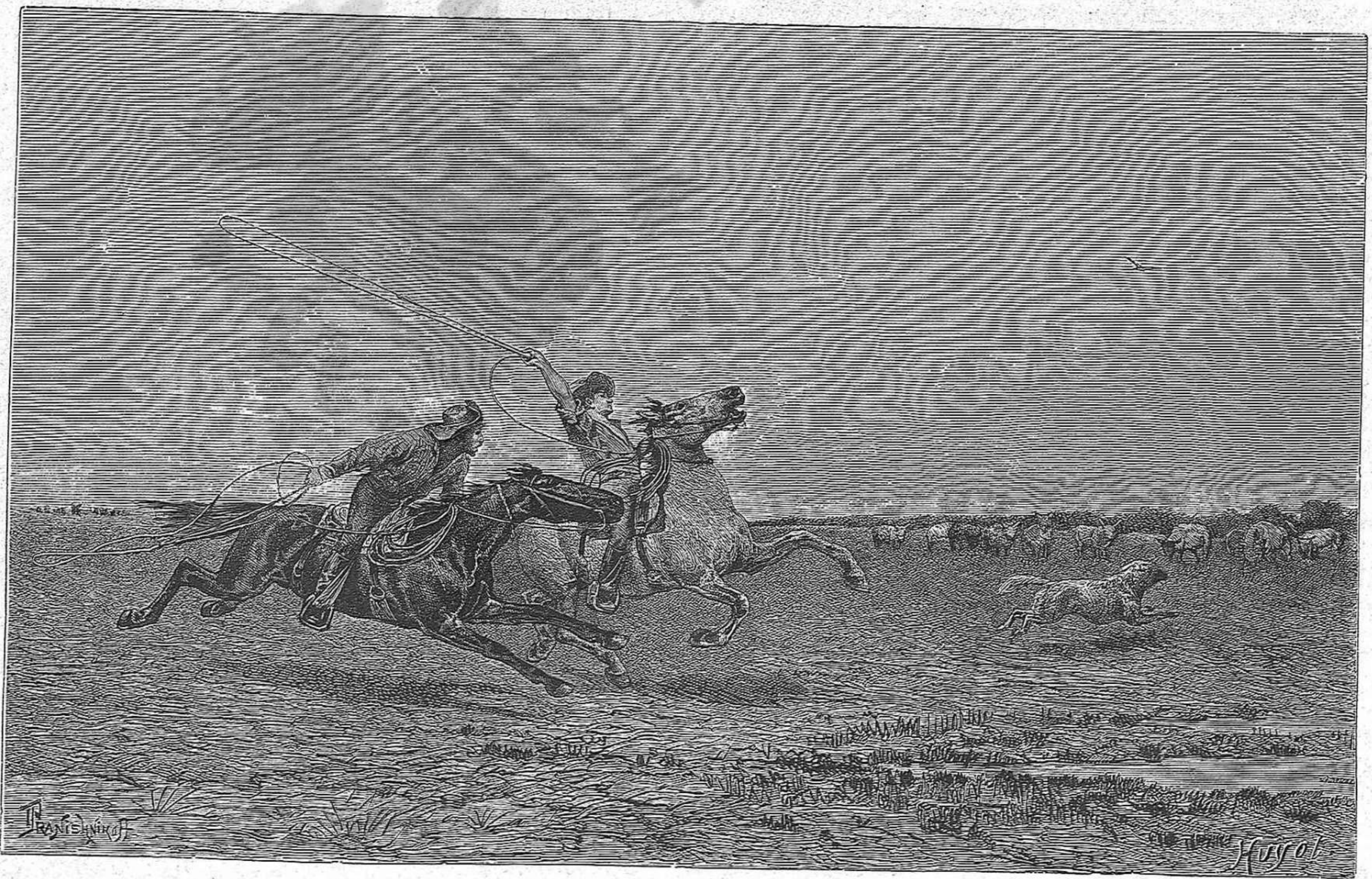
—¡Oh! sí, senyor; son preciosos recorts de la Edat Mitja. Lo Castell de Sarroca pertanyé á la muller de don Pere lo *Ceremoniós*, Na Sibila; tot seguit, al infant don Martí, y últimament al patronat del Capítol de la Seu de Barcelona, fins á la meytat del sígle actual, com també l'iglesia, que es d'un admirable estil bisanti, y data del últim ters del sígle XII.

INGLATERRA. LO PONT SOBRE'L FORTH, INAUGURAT LO DIA 4 D'AQUEST MES

AFRICA, TESTA D'ESTUDI, PER W. GENTZ

LLACERS RUSSOS, COMPOSICIÓ DE J. PRANISHNIKOFF

Hi arribarem després d'un llarg viatge, amenisat ab las pintorescas perspectives que s'admiran en aquella part del Panadès, y hi vaig veure, en efecte, una iglesia tan notable en lo conjunt com inapreciable en los details. Per desgracia, algunas construccions modernes han desfigurat, y no poch, sa primitiva y esbelta fàbrica; mes n'hi ha prou ab lo sorprenent absis, ab sos archs y columnetas, sas capellas y motlluras, pera fer aquest monument digne de sa actual renomada.

Té molt caràcter d'època sa porta lateral, composta d'archs concèntrichs que reposan en columnas senzillas coronadas de capitells. En lo interior s'hi admira un retaule gòtich que, posterior de dos sigles á la construcció del edifici, té un mèrit superior per sas pinturas sobre fusta.

Parlant ab l'ilustrat sacerdot mossen Anton Capdevila, que per espay d'alguns anys fou rector de Sant Martí Sarroca, y que contribuí á la conservació y millora de la iglesia ab un zel digne de tenir molts imitadors, me digué:

—Vostè haurá vist altars de diferents èpocas y estils, que'l fervor dels faels ha anat axecant, y que's poden conservar á pesar de sa falta d'armonia, mes de fixo no li haurá agradat l'altar major que deuria ser tret, no tant sols perque no te cap mèrit, si que á més perque tapa completament la vista del interior del absis, que ab sos archs y motlluras, sas ratllas magestuosas y rica ornamentació, podria servir magníficament d'altar major.

Aquesta opinió també la té un'altra persona molt competent, mossen Garriga, rector de la hermosa iglesia de Santa Maria de Vilafranca. Per axò la consignem aquí, á fi de que se la tingui en compte pera la reforma indicada.

¿Quí no venera, no dich ja á Vilafranca, son bres, sino en tota la nació, la memoria del sabí don Manel Milá y Fontanals? Sas obras gosan de tan universal renom, que son moltas las nacions que las han traduht. En mon viatge he vist que, á pesar de sa mort, viu y viurá eternament en lo cor dels fills de la referida comarca.

Mare es també Vilafranca de dos altres notables escriptors, don Gayetá y don Eduart Vidal y Valenciano, tant coneguts com considerats, y que encara poden viure molts anys pera honra de las lletres y satisfacció de sos innombrables amichs. En Gayetá, per més que portí'l cap cobert de neu, acusa en sas obras un cor de foch y escriu tan bé en sa llenga de naxement com en castellá. L'Eduart es dels autors més agradables é intencionats que escriuhen pe'l teatro; lo coneix tant de dins com per fora, y axís s'ha acreditat com á inteligentíssim director d'escena.

A un altre escriptor molt digne de menció coneguí á Vilafranca: lo reputat notari don Pere Secases, corresponsal d'importants publicacions, y al que dech una molt delicada rebuda de company per la que li envió desde aquest lloch la expressió de mon agrahiment, y axís mateix al acreditat procurador don Jaume Trius y Via, que també sab conreuhar las lletres y rebre als companys com á amichs; á don Joan Serra y Corominas, registrador de la propietat de Vilafranca, al que dech datos interessants pera lo conexement de la localitat, y al que la gravetat de la tasca de son càrrech no li priva que consagri també sa reconeguda ilustració al moviment literari modern. Dedicó igual recort d'agrahiment als distingits atvocats don Joseph Cañas y Mañé, don Juliá Ribera y don Anton Lluch, per idèntichs motius.

De tots aquests recorts en deduhiré'l lector que Vilafranca no es sols una població molt treballadora y molt avansada en la industria, si que ademés molt culta, y ho consigno ab tanta més satisfacció, per quant al sortir de Barcelona pera emprendre mon viatge, no faltá qui va dirme:

—Li semblará á vostè «molt pajesa».

Declaro rotundament que no. Té Vilafranca molt més de senyora, y de senyora molt guapa y elegant, que de pajesa, per més que visqui en mitj del camp. Sas fillas son generalment hermosas, y fins en la classe pobre hi abundan los tipos tan fins, que bé podrian passar per senyoretas ab sols traürers del cap lo consabut mocador. Mes no, que no se'l tregan, ja que'l portan ab moltíssima gracia, y quan las torni á veure, que si á Deu plau será abiat, alegrarán mos ulls de viuado.

Altre indici de la gran cultura de Vilafranca es l'ornat de las casas acomodadas y lo bon gust que predomina entre las comoditats de moltas d'ellas. En recordo algunas, que tingui ocasió d'observar detingudament, per haverhi visitat á sos propietaris

don Frederich Maciá, don Lluís Alvarez, don Manel Vidal y don Pau Feliu y Olivella, que podrian ser citadas com á models de lo que se'n diu *confort*. Si la duquesa de Medinaceli, que es á Madrid mes tra consumada en aquest art suprem del *confort*, entrés á las habitacions del reputat notari de Vilafranca don Meliton Font, s'hi trobaria segurament tant á gust com en son palau y s'admiraria, á bona fè, del artístich y armoniós luxu que regna fins en sos més petits details.

Y ara tornem á la industria y al comer. Vilafranca té molta anomenada per un producte d'extraordinari consum é importancia: lo crémor-tártaro. Jo l'he vist preparar al reputat apotecari de la localitat don Francisco Mestre y Abella, y axò d'una manera que'l honra. Després tingui ocasió de visitar los magatzems que en la plassa de Montserrat hi té don Vicens Regás, sucesor de Francisco Giralt, acreditats comercians en tratra y mares de ví, y poguí axís ferme una idea de lo molt que valen y representan aquells articles.

Donaré una rápida ullada á alguns notables establiments del comer vilafraquí. N'hi há un d'historich, per dirho axís, que es la gran drogueria de don Joseph Mestres, en lo carrer de Parellada, devant de la plassa, casa oberta en 1796, molt acreditada per sos gèneros singularment los barnissos, y respecte de la que vaig saberne á Barcelona, per un germá de don Joseph, un cas que mereix ser contat. Es lo següent:

L'any mil vuytcens vint y tants (no ho recordo precisament), quan més enardida's trobava en lo país la animositat de lliberals y absolutistas, se sabé á Vilafranca que s'hi dirigia un batalló ab lo propòsit de saquejarla. Era lo batalló de realistas, que's volian venjar del mal que'ls hi feren alguns exaltats. Quan lo pare del adroguer n'hagué esment, no tingué temps per altra cosa mes que reunir las joyas de més preu, las ficá en un vas y corré á amargarlas darrera d'una hermosa imatge de la Verge que tenia en una capelleta. En efecte; arribaren los realistas y ho arrebasaren tot, en aquella casa y en las altres; mes com los realistas se las davan de religiosos, no tocaren la imatge, y per consegüent se salvaren las joyas. Encara's conserva en la familia, com un preciós recort, lo vas que las contenia.

Ab una targeta en qui hi campeja lo retrato fotogràfic d'Adelina Patti, y en qual revers hi ha escrita la biografia de la diva, ha tingut lo bon gust d'anunciar don Celestí Alemany son espayós y acreditat establiment de confiteria y pastisseria de la plassa de la Vila. Ell dirá, y fins á cert punt ab rahó:

—Bé poden compararse los meus gèneros ab la veu d'Adelina, qu'es dolcíssima!

Don Ramón Quer, de quina excelent fàbrica de pastas pera sopa, *La Vilafranquina*, ja'ns n'ocuparem en altre número, té en la plasa de la Constitució un superb magatzem de lo més completament assortit.

De farmacias, Vilafranca n'está molt ben servida, dato important pera que'l foraster, per exemple, tant se li'n doni serhi sorprès pe'l *dengue*. A sos ilustrats farmacèutichs don Francisco Mestre y Abella, ja citat, y don Joseph Guasch, los hi dech alguns interessants datos peral estudi de la comarca.

—Parlant d'una altra cosa, ¿no ha reparat vostè en los hermosos peus que solen tenir aquestas xicotas?—exclamá un subjecte á mon costat, veyentné sortir á algunas de missa de la iglesia de Santa Maria.

Las noyas de Vilafranca, com las de Vilanova y de Sitjes, y generalment las de la dilatada regió del Mitjdia en que s'hi axecan aqueixas hermosas poblacions de Catalunya, solen realment lluhir unas extremitats que envejarían no pocas de las de Cádiz y Sevilla.

—Aquí'n té una bona proba—vaig respondre al que m'havia interpellat, senyalantli lo aparador de *La Moderna*, ó sia una sabateria [molt elegant que hi ha al costat de la iglesia. Son amo, don Carlos Grases, un dels millors treballadors del famós Says, de Barcelona, m'ensenyá preciosas botinas encomadas per senyoras y que semblavan pera nenas.

La darrera nit que vaig passar á Vilafranca, vaig matá' una estona agradabilíssima en casa de nostre amich lo senyor Comas, sentint á una seva filla (Angeleta de nom, si mal no recordo, y que si no se'n diu, se'l mereix bé com á lo més propi). Tindrà 14 anys, y toca'l piano y canta d'una manera que me obligá á aplaudirla ab entussiasme y fins á felicitar calorosament á sos ditxosos pares.

L. GARCÍA DEL REAL.

(Acabaré)

REVISTA DE TEATRES

La Dama de las Camelias, desempenyada per la Tubau, ha causat en lo públich de Barcelona una notable escisió. Mentres uns la puján fins als núvols, declarantla superior á quantas *Margaritas Gautier* s'han vist en nostres teatres, altres asseguran que no es dels papers que mellor li escauhen á la distingida actriu.

No vull terciar en la discórdia, perque no he vist *La Dama de las Camelias* en lo Principal; però opino, de taulas enfora, que no son las actrius espanyolas qui millor pugán interpretar tipos com los de *La Dama*. Lo crítich Ixart, parlantne, deya que feyan unas *cocottes cursis*. De totes maneres, l'obra sortí arrodonida, y quants actors hi prengueren part foren molt aplaudits, especialment la protagonista y'l senyor Amato.

També s'ha posat *Demi-monde*, havent alcansat també bona interpretació y bon èxit.

Lo benefici de la senyoreta Rossi fou un verdaer aconeteixement en lo Gran Teatre del Liceo. A més de *Messalina*, s'hi representá'l ball espanyol del senyor Estrella *La Tertulia*, y allí no cal dir si va entussiasmar al nostre públich, tan decantat al gènere del óle.

Los aplausos y'ls regalos que's feren á tan notable artista, li demostraren tota la extensió de las simpatias qu'en nostre públich ha sabut guanyarse.

Posteriorment s'ha presentat l'espectacle *La Mouche d'or*, que ha agradat bastant, encara que, com se fá molt endins del escenari, las galerias altas se quedan sense poguerne participar.

Romea ha vist estrenar *Un dinar á Miramar*, que fou molt aplaudit, com ja sabíam anticipadament que ho fora. En francès deu fer riure; però en Barcelona no creyem que hi hajan senyoras dignas y decents que essent casadas vajan á dinar á la fonda ab altre que'l seu marit. Per lo demés, las escenas son poch novas y la prosa un poch fadigosa.

S'ha reproduht també *Judas*, ab escassa asistencia en las butacas. Tal volta hi ha influhit en això la pastoral de nostre Prelat, que sens anomenarlo ha condemnat lo poema del senyor Soler, per contrari als dogmas de nostra religió. Heusaquí que'ls lectors del article que un ilustrat orador sagrat publicá en lo *Diario de Barcelona* á posta del estreno de *Judas*, s'han quedat com qui veu visions. Per ma part, ho sento per la respectabilitat del diari d'en Brusi.

Y passem á Novedats.

—La Duse es una gran artista.—

—La Duse m'ha deixat fret.—

Aquestas conversas repetidas alternativament per l'escullit públich que assisteix á sas representacions, tenfan lloch en los corredors del teatro.

Lo dia del estreno ab *Fedora*, tenfan rahó los darrers; lo dia de *La Signora delle Camelie*, los primers estavan justíssims.

En realitat, Eleonora Duse es una notabilitat, de gran talent, ductilitat y assimilació per tota classe de tipos.

L'odiós de Cessarina de *La moglie di Claudio*, y'l tendre de *Pamela Nubile*, los desempenya ab igual veritat, ab igual exuberencia de primors. En l'un se vos fá odiosa, l'aixafarian ab lo peu, y en la filigrana de Goldoni, en aquella *Pamela*, vos fá comouré dolsament, vos fá riure y plorar d'alegría, vos fá sentir emocions angelicals.

Aquestas obras, junt ab *Francillon* y *Odette*, li han decidit la victoria, que's presentá duptosa en la primera nit. Ara ja está fós lo glás; ja regna damunt del públich la Duse; ja es l'hereva de nostres simpatias y entussiasmes. Mon humil aplauso á la gran artista.

Inspirada en l'òpera de Verdi, s'ha estrenat en Calvo-Viço una obra d'espectacle, titulada *Aida*, escrita pe'ls senyors Blasco y Castillo. Las decoracions son

de bon efecte y l'obra resulta interessant. Me penso que té de donar forsa entradas.

Lo Nou Gayarre segueix fent bonas entradas ab l'òpera, oferint al mateix temps que baratura, varietat d'artistas y d'obras de repertori.

La *Carmen* ha sigut ben rebuda.

Y fins l'altra quinzena.

X.

LLIBRES REBUTS

Ensayos para la critica musical, per don *Enrich Masriera y Colomer*.—Havem rebut ab molt de gust aquest volum escrit per lo jove artista músich-pintor á que havem aplaudit diferents voltas. Avuy ho fem novament per la colecció d'articlets que ab dreturer criteri ha escrit, y en los que revela facilitat d'observació y d'estil. Conté

los següents: *Conciertos del Liceo, Los Amantes de Teruel, La perversion del sonido, La Asociación Musical de Barcelona, Carmen y Nuestro modo de ser.*

Zarzamoras y La Sortija del Negro. Elegament imprés en la impremta Tasso, s'ha publicat una collecció de poesías degudas á la ploma de donya *Carme Beceira de Pato*, seguida d'una novele, *La Sortija del Negro*.

En sas composicions revela la senyora Beceira bonas qualitats pera la literatura castellana.

Rey y Monjo, tragedia en tres actes de don *Angel Guimerá*.—S'acaba de donar á llum aquesta nova tragedia de Guimerá, que es avuy per avuy la gran figura de nostre teatre trágich. L'havem rebuda y ab nou goig l'havem saborejada per lo qual la recomanem de bó á nostres lectors; als qui no han vist la tragedia pera formarse'n idea y als que l'hajan vista, pera suplir ab sa lectura las deficiencias d'una representació, segurs de que'ns ho agrehirán tots ells. Se ven en las principals llibrerías al preu de duas pesetas.

PER COMPRAR OBRAS CATALANAS, veure l'assurtit de la llibrería d'Alvar Verdaguier, Rambla del Mitx, 5, Barcelona.

El Vino de Quinium de A. Labarraque miembro de la Academia de Medicina de Paris, es un medicamento energético y dulce á la vez, que conviene á todas las personas debilitadas; á los adolescentes fatigados por un crecimiento muy rápido; á las muchachas, que encuentran dificultad en formarse y desarrollarse; á las señoras que acaban de dar á luz y á las nodrizas; á los ancianos debilitados por la edad; á los diabéticos; á los convalecientes de calenturas tifoideas, de pneumonias, y en general, á los que padecen: del Estómago; de Anémia; de Agotamiento de Fuerzas; de Fiebres. En razón á su energia el vino de Quinium se toma á la dosis de una copa de las de licor después de cada comida. — Se vende en todas las farmacias y en Paris, 19, rue Jacob.

PASTA PECTORAL DEL DOCTOR ANDREU

DE BARCELONA

Remey segur para tots los que pateixen catarros, ronqueras y constipats rebeldes, etz., facilitant sempre la espectoració

TOS

Aquest remey es tan positiu, que ni en un sol cas han fallat sos bons resultats. A las primeras tomas d' aquesta pasta, lo malalt sent ja un gran alivi que'l sorpren y anima.

Pera probar la virtut y valer d' aquesta pasta, basta dir que molts facultatius de Espanya, quals noms som autorisats per publicar, han curat la tos ab eixa pasta pectoral, després de haver recorregut á totas las fórmulas més conegudas, per qual rahó la prescriuen constantment á sos malalts, dels quals rebem cada dia mostrats de verdadera gratitut y afecte.

Es també lo medicament més cómodo y agradable que 's coneix; no molesta en lo més mínim al malalt, y son sabor balsámich es molt agradable.

TOS

¡BOCA! GRAN REMEY ¡BOCA!

L'elixir higiènic del célebre metje aleman Dr. Gutler, preparat pe'l Dr. Andreu, de Barcelona, es lo mellor dentífich que 's coneix en lo món. Aquest elixir obra d' una manera segura y admirable, y sos efectes son sempre los següents:

1: Calma y evita 'l dolor de caixal. — 2: Extingeix lo mal alé y dona frescura á la boca. — 3: Neteja y emblanqueix l' esmalt de la dentadura. — 4: Deté las caries y cura radicalment l' escorbut. — 5: Dona fixesa á las dents y caixals, puix vigorisa las genivas de tal manera, que las fa insensibles als accesos de calor y fret.

Aquestas y altrats ventajitas se consegeixen sempre ab l' us del elixir del sabi aleman doctor Gutler, essent d' absoluta necessitat á totas las familias que estimen en alguna cosa la important salut de la boca. — Se venen tots eixos medicaments en las mellors farmacias de las principals poblacions d' Espanya y America, així com Fransa é Italia, Inglaterra y Portugal.

PROSPECTES GRATIS

Alivi y curació ó sofocació de tota clase de **ASMA**

ab los cigarrillos balsámichs y los papers azoats

Fumant un sol cigarrillo fins en los atachs més forts del asma, se sent al instant un gran alivi. La espectoració 's produheix més fácilmente, la tos s' alivia, lo pit bat ab més regularitat, y 'l malalt acaba per respirar librement.

LOS ATACHS D' **ASMA** per la nit se calman al instant ab los papers azoats, cremantne un dins l' habitació, de modo que 'l malalt que 't troba privat de descansar, sent ben prompte un agradable benestar que 's converteix en lo més apacible somni.

VICHY CATALÁ
AGUAS HIPERTERMALS, ACÍDULAS Y BICARBONATADAS, ALCALINAS
Adoptadas per los Hospitals y receptadas per los metjes.

De incomparables resultats en las malalties del Ventrell, dispepsias ácidas, pítridas, flatulentas, gastrálgicas ó dolo osas, gastricisme per abusos d'aliments ó begudas; del Fetxe, congestions, cálculs, infarts crónichs; del Ronyó, petits cálculs de la Melsa; de la Próstata; inflamacions crónichs de la Matriz y esterilitat consegüent. Recomanadas en las anémias, per lo ferro que contenen, lo mateix que en los dartsos escrofulosos, en las reumátides, etc., etc. No tenen rival en la convalescencia de totas las malalties en que hi haig pérdua d'apetit.

Premiadas en diferents Exposicions y ab Medalla d'Or en la universal de Barcelona, y en la de Nápolis (1884).

De venta en totas las farmacias, droguerías y depósitos d'ayguas

Representant general: Doctor D. LLUIS CLARAMUNT, Platería, 70, 2.ª, Barcelona

183 LITROS PER MINUT

COMPIA LIEBIG
Las mas altas distinciones en todas las Grandes Exposiciones Internacionales desde 1867.

VERDRO EXTRACTO de CARNE LIEBIG

FUERA DE CONCURSO DESDE 1885

Caldo concentrado de carne de vaca utilísimo y nutritivo para las familias y enfermos. Exigir la firma del inventor Baron LIEBIG de tinta azul en la etiqueta. Se vende en las principales Droguerías, Farmacias y Casas de Comestibles de España. En Barcelona dirigirse á los Sres. A Azéma y Jeanbernat agentes, 12 Paseo de Gracia

Se recomienda á las personas de bon gust l'us del

SABÓ CLEAVER

Venda: Srs. Vicens Ferrery y C.ª y en la Perfumeria de Lafont.

Agents generals: Srs. MASSÓ y LIPPE, Lauria, 34, Barcelona.

INSTITUTO DE FRANCIA: PREMIO MONTYON

VINO DE QUINA OSSIAN HENRY

SIMPLE Ó FERRUGINOSO

El más eficaz reparador.—El mejor de los Ferruginosos

Gusto agradable. Cura la Clorosis, la Anémia, las Flores blancas, las constituciones débiles, etc.

PAULLINIA-FOURNIER, infalible contra Jaquecas y Neuralgias.

EN ESPAÑA, EN TODAS LAS FARMACIAS

Kananga del Japon
RIGAUD Y C.ª, Perfumistas
8, Rue Vivienne, 8, Paris

L' **Aygu de Kananga** es la loció més refrescant, la que més vigorisa la pell y blanqueja 'l cútis perfumantlo delicadament.

Extret de Kananga, suavissim y aristocrátich pera 'l mocador.

Loció vegetal de Kananga, neteja lo cap, abrillanta 'l cabell y evita la cayguda tonificantlo.

Sabo de Kananga, lo més grat y untós, conserva al cútis sa nacarada transparencia.

Polvos de Kananga, blanquejan la pell ab un elegant to mate, preservantlo de l'assoleig.

Depósitos en BARCELONA: **CONDE PUERTO Y C.ª**.
En MADRID: **ROMERO Y VICENTE**.

MANA DE FABRICA

ADOPTADA EN LOS HOSPITALES DE PARIS

El VINO de **PEPTONA CATILLON** restablece las fuerzas, las digestiones, el apetito. Es el mejor reconstituyente de las personas debilitadas por la edad, el crecimiento, las enfermedades

DEL ESTOMAGO
LANGUIDEZ, ANEMIA, etc.

Su grandioso éxito ha dado origen á muchas imitaciones; debe, pues, exigirse la firma CATILLON.

3, Boulevard Saint-Martin, Paris y en las buenas farmacias

★ MEDALLA EN BARCELONA, 1888 ★

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D' HABITACIONS DE

JOAN SANCHEZ

Mobles d' art de totas épocas y estils, y mobles económichs de fantasia y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

VERDADERAS PILDORAS DEL D.ª BLAUD

Empleadas con el mayor éxito, hace más de 50 años, por la mayoría de los médicos, para curar la Anémia, la Clorosis (colores pálidos) y para facilitar el desarrollo de las jóvenes.

La inscripción de estas pildoras en el nuevo Codex francés, dispensa de todo elogio.

NOTA. — Estas pildoras no se venden mas que en frascos de 200 y medios frascos de 100 al precio de 5 y 3 francos, y nunca sueltas. Exijase sobre cada pildora el nombre del inventor como en esta marca.

DESCONFIESE DE LAS FALSIFICACIONES

PARIS: 8, Rue Payenne. — De venta en las principales Farmacias.

BLAUD

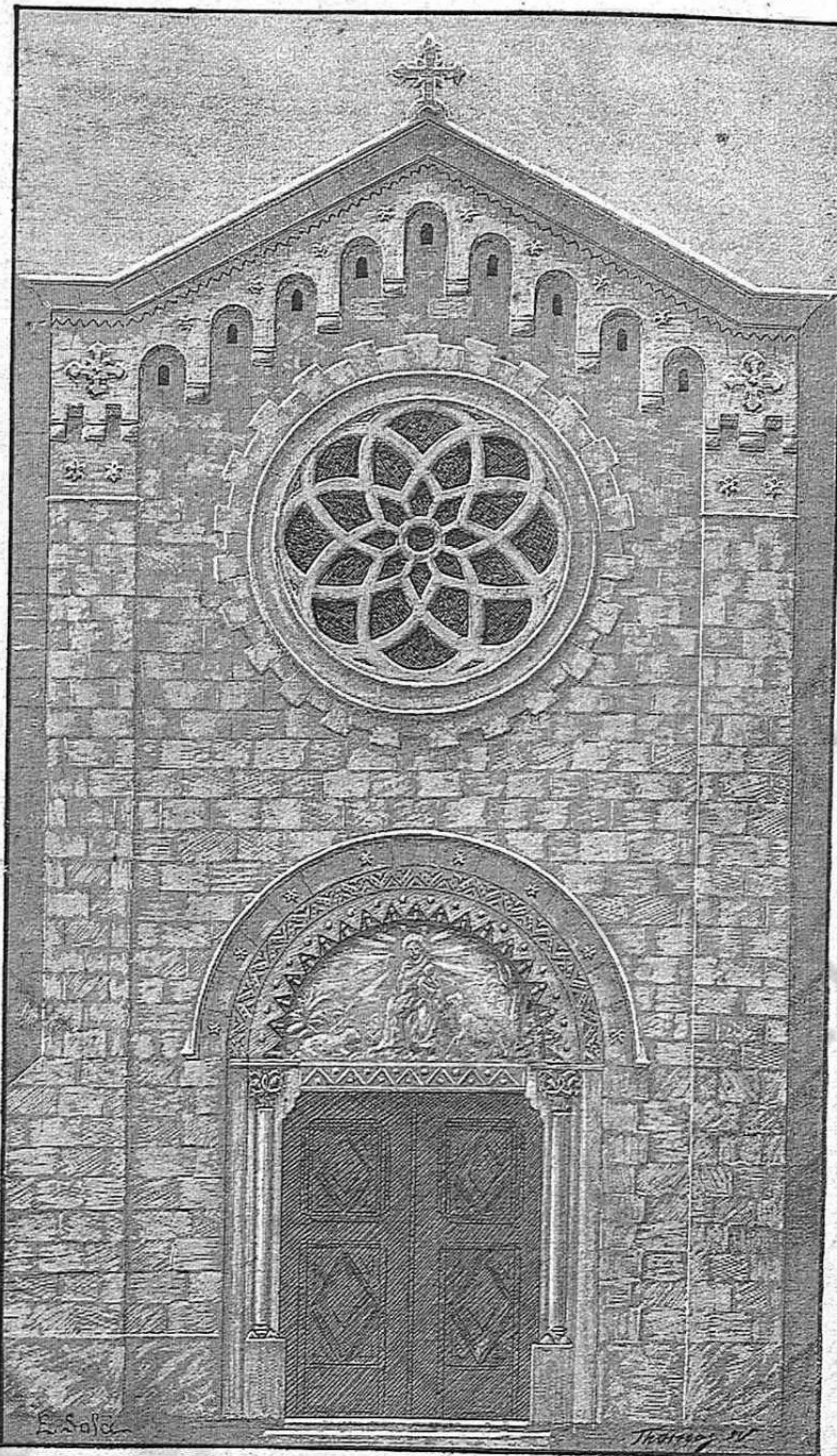
Tractat teòric-pràctic de texits.—Així s'anomena un llibre, qual importància y utilitat queda posada de manifest ab sols considerar lo punt á que ha arribat á Catalunya la industria de texir. En general, tenim en nostre país excelents texidors *pràctics*; mes ¿pot afirmarse lo mateix respecte á texidors *teòrics*?

Fá alguns anys se crearen en alguns centres cátedras de *teoria y práctica de texits*, á las quals, si bé ni han assistit alumnos, aquests no han sigut tants com hauria convingut pera que la industria nacional arribés al punt d'avens desitjat. Una de las cátedras que millors resultats ha produhit, es la que ha estat desempenyant en la Escola d'Arts y Oficis de Barcelona, agregada á la d'Enginyers, don Francisco Xavier Lluch, qual defunció ocorregué desgraciadament ja fá alguns mesos.

Era'l senyor Lluch persona tant entesa com entusiasta de la industria nacional, y desde la cátedra que's guanyá ab sos extensos coneixements, no pará may d'exitar la afició á la industria dels texits. Enmenat del amor que li portava, tenia desde molt temps lo propòsit d'escriure un llibre que, sent un veritable *tractat teòric-pràctic de texits*, fos tant útil als alumnos de sa cátedra com á tots los texidors en general, desde'l director y majordoms d'un establiment fabril, fins al últim ajudant d'un teler.

Un altre texidor, també apte y distingit, també teòric y pràctic, coincidía ab los propòsits del malaguanyat senyor Lluch. Lo senyor don Pere Vacarissas, professor de la Escola d'Arts y Oficis de Tarrassa, volgué cooperar á la obra del senyor Lluch, y entre'ls dos s'elaborá la publicació de que'ns ocupem. Per lo que's refereix al senyor Lluch, pot dirse que lo *Tractat teòric-pràctic de texits* ha sigut sa obra póstuma, ja que la mort lo sorprengué pochos días després d'haver corregit per sa má las probas de l'últim full, de modo que'l distingit texidor morí sens tenir la satisfacció de veure realizat son somni, sens veure publicat lo llibre que li costava tants afanyos.

Lo llibre dels senyors Lluch y Vacarissas forma un tomo de 445 planas, esmeradament impresas en paper de gran tamany, y conté

BARCELONA. FATXADA DE LA IGLESIA DEL CONVENT DE LA DIVINA PASTORA

la friolera de 600 figuras intercaladas en lo text y además 50 láminas. Ab axò's veu lo que'ls autors s'eforsaren pera que'l tractat resultés á la vegada pràctic y teòric, de conformitat ab son intent. Lo llibre's divideix en duas parts. La primera se subdivideix en tres seccions: tracta la una de las *telas senzillas*, y compren dos grupos: «Texits simples» (lligaments simples y lligaments compostos) y «Texits compostos» (texits simples combinats). La segona secció s'ocupa de las *telas á duas caras*, y la tercera dels *texits múltiples*.

La segona part compren altras duas seccions, tractan la primera de la *montura de telers* y la segona dels *texits especials*.

Lo *Tractat* está escrit ab notable claretat d'estil, havents'hi seguit un plan ben meditat. Per axò y per las altras condicions que hem apuntat abans, es la obra dels senyors Lluch y Vacarissas molt recomenable y de lectura utilíssima pera tots los que intervenen en la industria de texits.

La llave del idioma francés, por don Juan Álvarez y Álvarez.—Escrita per aquest professor d'idiomas de Bilbao, s'ha publicat en la mateixa una obreta que reputem molt convenient per aprendre ab facilitat l'idioma francés. La exposició es claríssima y lo método molt pràctic y senzill. Acompanya á l'obra un epistolari familiar y comercial pera fer més complerta la ensenyansa. Se ven en casa de l'autor, Hernani, 5, 3.º, Bilbao, y en las principals llibrerías d'Espanya, al preu de duas pessetas.

Memoria llegida en la Junta general d'accionistas del Crèdit Espanyol.—Havem rebut aquest follet de 20 planas que ressenya los treballs fets durant l'any per lo Crèdit.

Lo timbal del Bruch, per Mossen Anton Vila, Pbre.—La collecció d'articles qu'en *La Veu del Montserrat* y en aquesta ILUSTRACIÓ publicá Mossen Vila, son los qu'havem rebut colleccionats en un elegant quadern imprès en la estampa de Ramon Anglada, de Vich. Vá al devant la aprobació de la Autoritat Eclesiástica. Se ven á 50 cèntims de pesseta, en Vich, Barcelona, Manresa é Igualada.

VI DE TAULA
Cullita particular de l' hisenda «INDIANO»

» **BALLESTA** «
PREMIAT

ab Medalla de Plata, en la Expositió Aragonesa de 1885
y Medalla d'or en la de Barcelona 1888

Preu: 50 cèntims ampolla

BODEGA:

Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

El mejor dentrífico
mas agradable y, sobre
todo, mas Higienico:

Agua de Philippe
empleada con la
Odontalina

PASTA DENTARIA, VERDADERO
CARMIN DE LA BOCA

PARIS
HERMELIN, 24, r. d'Enghien

el **Aceite** de HIGADO
de BACALAO Hogg

Recetado hace 40 años
EN EL MUNDO ENTERO

contra las enfermedades del Pecho,
Tos, Niños Raquiticos, Humores,
Erupciones del cutis, Personas
débiles, Pérdidas blancas, etc. El
ACEITE de BACALAO de HOGG es
el más abundante en materia de
bases activas.

Se vende solamente en frascos triangulares.

PARIS, HOGG

2, Rue de Castiglione, 2
Y EN TODAS LAS FARMACIAS.

En todas las Perfumerías y Peluquerías
de Francia y del Extranjero.

La

VELOUTINE

Polvos de Arroz
especial

PREPARADO AL BISMUTO.

Por CH. FAY, Perfumista

9, Rue de la Paix, 9, PARIS

Falta de Fuerzas
ANEMIA - CLOROSIS
**EL HIERRO
BRAVAIS**

Ensayado por los mejores medicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.

Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.

Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo.

DEPOSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS.
Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

**VERDADEROS GRANOS
DE SALUD DEL D.º FRANCK**

Aperitivos, Estomacales, Purgantes
Depurativos

Contra la Falta de Apetito
el Estreñimiento, la Jaqueca
los Várices, Congestiones, etc.

Dosis ordinaria: 1 á 3 granos

Noticia en cada caja

Exigir lo Verdadero en CAJAS
AZULES con rótulo de 4 colores y
el Sello azul de la Unión de los
FABRICANTES.

Paris, farmacia Ler y principales F.^{as}

LA PATE EPILATOIRE DÜSSER

Privilegiada en 1836, destruye hasta las raíces el vello del rostro de las damas (Barba, Bigote, etc.), sin ningun peligro para el cutis, aun el mas delicado. 50 años de éxito, de altas recompensas en las Ex. osiciones los títulos de abastecedor de varias familias reinantes y los miles de testimonios, de los cuales varios emanan de altos personajes del cuerpo medical, garantizan la eficacia y la excelente calidad de esta preparacion. Se vende en cajas, para la barba y las mejillas, y en 1/2 cajas para el bigote ligero. — LE PILIVORE destruye el vello loquillo de los brazos, volviéndolos con su empleo, blancos, finos y puros como el marmol. — DÜSSER, inventor, 1, RUE JEAN-JACQUES-ROUSSEAU, PARIS. (En América, en todas las Perfumerías). En Madrid: MELCHOR GARCIA, depositario, y en las Perfumerías PASCUAL, FRERA, INGLESA URQUIOLA, etc. — En Barcelona: VICENTE FERRER, depositario, y en las Perfumerías LAFONT, etc.